ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា

សម្រាប់លក់

វិទ្យាសាស្ត្រ

គីមីវិទ្យា

៧

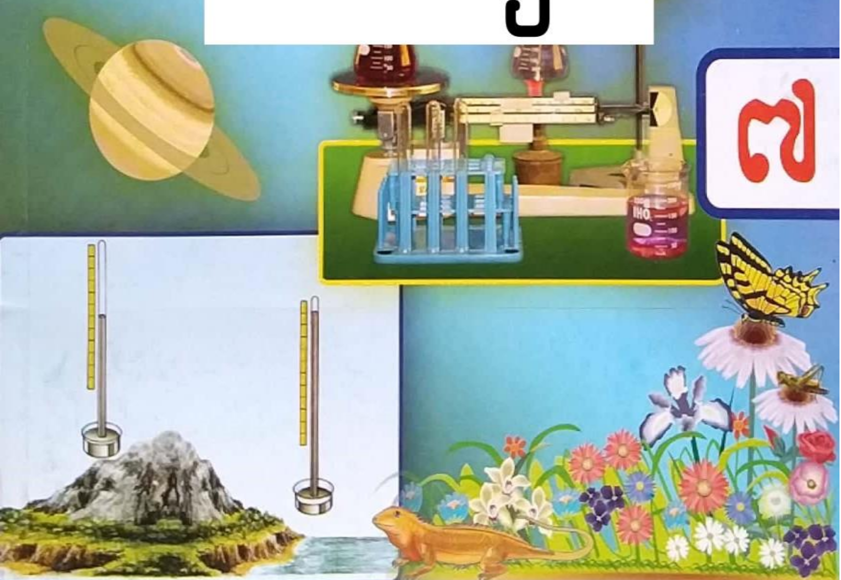

គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពនិងចែកផ្សាយ

ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា

វិទ្យាសាស្ត្រ

ថ្នាក់ទី ៧

បោះពុម្ពផ្សាយដោយ

គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពនិងចែកផ្សាយ

អគារ ១៥៨ មហាវិថី ព្រះនរោត្តម ភ្នំពេញ

គណៈកម្មការនិពន្ធ	លោក អេង គីមលី	លោក ស៊ូ គន្ធី
	លោក សួន សុជាតិ	លោកស្រី យឹម យីហ៊ុប
	លោកស្រី ហ៊ុយ ចន្ទូ	លោក ពុធ ដារិទ្ធ
អ្នកវាយអត្ថបទ	លោកស្រី ហាក់ ផាន្នី	
វិចិត្រករ	លោក តន់ ជាតិ	
អ្នករៀបរៀង	លោក ជា សូផាត(រូបវិទ្យា)	លោក ស៊ុន ប៊ុណ្ណា(គីមីវិទ្យា)
	លោក វ៉ា វុទ្ធី (ជីវវិទ្យា)	លោក ជួន វណ្ណា(ផែនដីវិទ្យា)
អ្នករចនាទំព័រ	លោក ហាក់ វណ្ណថា	
អ្នកឯកទេស	លោក អ៊ីង ហេង	
គណៈកម្មការពិនិត្យ	លោក អ៊ុច សំម	លោក ចាន់ ខេង
	លោកស្រី អ៊ាន សារិន	លោកស្រី សម្បត្តិ អ៊ាត

បានទទួលការអនុញ្ញាតឱ្យបោះពុម្ពផ្សាយពី ក្រសួងអប់រំ យុវជន និងកីឡា តាមប្រកាសលេខ ២៣៨៥ អយក.ប្រក. ចុះថ្ងៃទី ០៦ ខែ សីហា ឆ្នាំ ២០០៩ ដើម្បីប្រើប្រាស់នៅតាមសាលារៀន ។

ហាមថតចម្លងសៀវភៅនេះ

រក្សាសិទ្ធិ ©

គ្រឹះស្ថានបោះពុម្ពនិងចែកផ្សាយ

បោះពុម្ពផ្សាយ ឆ្នាំ ២០១៨

ISBN 9-789-995-000-813

អារម្ភកថា

សៀវភៅវិទ្យាសាស្ត្រសម្រាប់មធ្យមសិក្សាបឋមភូមិថ្នាក់ទី៧ ដែលគណៈកម្មការនិពន្ធយើងបានតាក់តែងឡើង ដើម្បីឆ្លើយតបតាមតម្រូវការរបស់សិស្សនិងគ្រូ។ សៀវភៅវិទ្យាសាស្ត្រនេះមានបួនមុខវិជ្ជាគឺ រូបវិទ្យា គីមីវិទ្យា ជីវវិទ្យា និងផែនដីវិទ្យា។

រាល់ខ្លឹមសារមេរៀនដែលមានក្នុងសៀវភៅនេះ អ្នកនិពន្ធបានរៀបចំពីកម្រិតងាយទៅកម្រិតលំបាក ហើយស្របតាមកម្មវិធីសិក្សាថ្មី និងស្របតាមវិធីវិទ្យាសាស្ត្រ។

គណៈកម្មការនិពន្ធយើងខ្ញុំ រង់ចាំទទួលការរិះគន់ពីសំណាក់អ្នកគ្រូ លោកគ្រូ និងមិត្តអ្នកអានគ្រប់មជ្ឈដ្ឋាន ដើម្បីជួយកែលម្អសៀវភៅនេះឱ្យកាន់តែមានគុណភាពថែមទៀត ដើម្បីឆ្លើយតបទៅនឹងគោលដៅអប់រំជាតិ។

គណៈកម្មការនិពន្ធ

គីមីវិទ្យា

ជំពូក1 ៖ រូបធាតុនិងចំណែកថ្នាក់រូបធាតុ............95

1. រូបធាតុ..............................96

2. ចំណែកថ្នាក់រូបធាតុ....................106

ជំពូក2 ៖ បំលែងភាពរូប 117

1. បំលែងភាពរូបនៃរូបធាតុ...............118

2. កត្តានៃបំលែងភាពរូប....................124

ជំពូក3 ៖ ខ្យល់..........................133

1. ខ្យល់..................................134

2. ធាតុកង្កក់ខ្យល់ 142

ជំពូក 1 រូបធាតុនិងចំណែកថ្នាក់រូបធាតុ

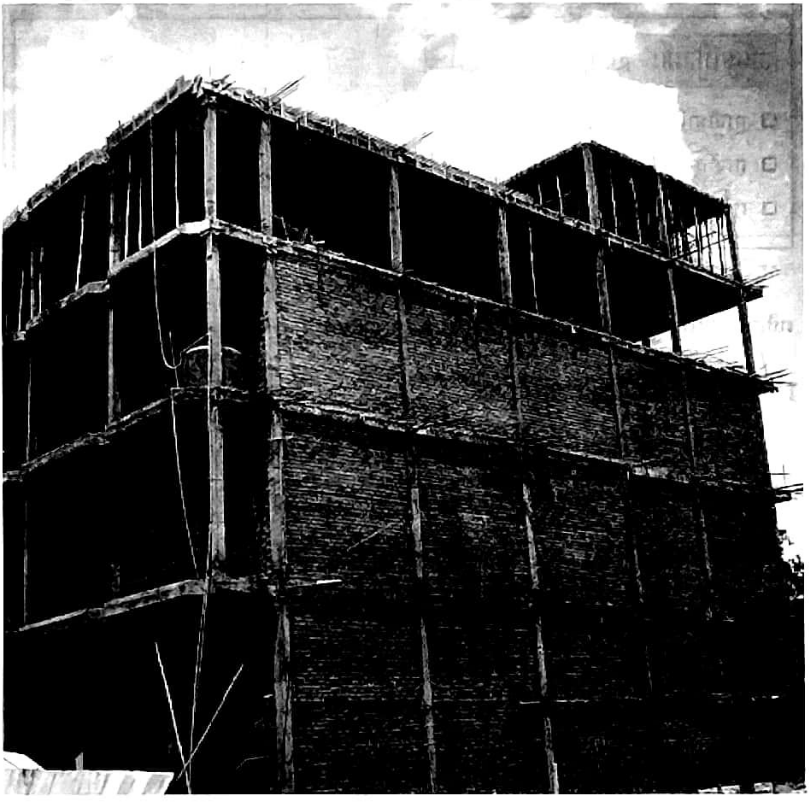

វត្ថុទាំងអស់ក្នុងធម្មជាតិ សុទ្ធតែផ្សំឡើងពីរូបធាតុ។ ទឹក ថ្ម ដែក អគារ ស្ករ ខ្លួនមនុស្សជាដើម ជារូបធាតុផ្សេងៗគ្នា។ បច្ចុប្បន្ននេះគេស្គាល់រូបធាតុប្រមាណជាងមួយលានប្រភេទហើយ។

តើរូបធាតុជាអ្វី ?

1 រូបធាតុ

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ពណ៌នាពីនិយមន័យរូបធាតុ
- ពណ៌នាពីភាពរូបទាំងបីនៃរូបធាតុ
- ប្រៀបធៀបលក្ខណៈ និងបម្រែបម្រួលរូបធាតុ

ភាវៈទាំងអស់ដែលនៅជុំវិញយើង ទោះបីយើងអាចមើលឃើញដោយភ្នែកទទេក្តី មើលមិនឃើញដោយភ្នែកទទេក្តី ឬប៉ះមិនបានក្តីសុទ្ធសឹងជារូបធាតុទាំងអស់ ។

1. រូបធាតុ

ចូរពិនិត្យរូបភាពខាងក្រោមនេះតើអ្នកឃើញអ្វីខ្លះ? តើវត្ថុទាំងនោះមានម៉ាសនិងមាឌដែរឬទេ?

ទឹកស្ទឹង

អគារ

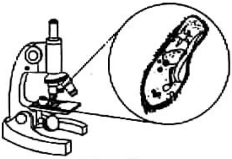

ប៉ារ៉ាមេស៊ី

អគារ ទឹកស្ទឹង ភ្នំ ពពក និងភាវៈរស់តូចៗសុទ្ធតែមានម៉ាសនិងមាឌតាំងក្នុងលំហដូចគ្នា ។

និយមន័យ : ភាវៈទាំងឡាយណាដែលមានម៉ាសនិងមាឌតាំងក្នុងលំហ ហៅថា រូបធាតុ ។

ឧទាហរណ៍ : ខ្យល់ សមុទ្រ ដី អគារ សត្វ ព្រះអាទិត្យ តារា . . .ជារូបធាតុ ។

រូបធាតុអាចស្ថិតនៅក្នុងសណ្ឋានបីយ៉ាងគឺ រឹង រាវ និងឧស្ម័ន ។ សណ្ឋានទាំងបីនៃរូបធាតុនេះហៅថា “ **ភាពរូបនៃរូបធាតុ** ” ។

កម្តៅ សំឡេង ពន្លឺ អារម្មណ៍ . . . មិនមែនជារូបធាតុទេ ព្រោះវាគ្មានម៉ាសនិងមាឌតាំងក្នុងលំហ ។

ឧទាហរណ៍ភាពរូបទាំងបីនៃរូបធាតុ

រឹង	រាវ	ឧស្ម័ន
		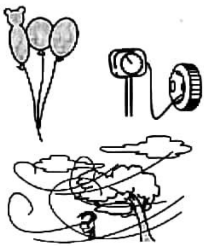

ជាទូទៅទឹកជារូបធាតុដែលយើងតែងប្រទះឃើញក្នុងភាពរូបទាំងបី ។ ទឹកមានភាពរឹង គឺទឹកកក ទឹកមានភាពរាវគឺ ទឹកបឹង ទឹកទន្លេ . . . ។ ចំណែកឯទឹកមានភាពជាឧស្ម័នគឺ ចំហាយទឹក ។

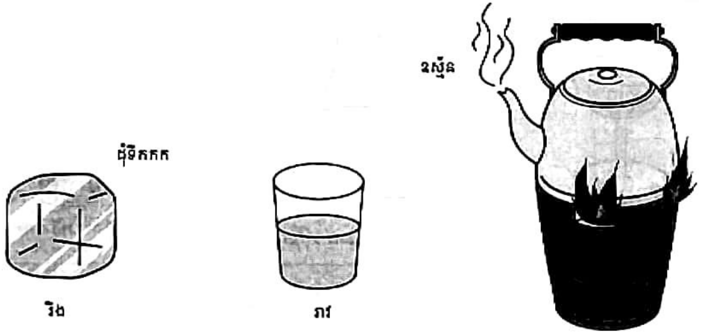

ភាពរូបទាំងបីរបស់ទឹក

2. លក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុ

វត្ថុទាំងឡាយបង្កើតឡើងពីរូបធាតុ ។ ឧបមាថាយើងចង់ពណ៌នាពីវត្ថុអ្វីមួយប្រាប់ដល់នរណាម្នាក់នោះ យើងត្រូវប្រើពាក្យរសជាតិ ពណ៌ រាង ទំហំ ទម្ងន់ ភាពរូប (រឹង រាវ ឬឧស្ម័ន . . .) ។ ពាក្យទាំងអស់នេះហៅថា លក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុ ។ លក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុគឺផ្អែកទៅលើប្រភេទនៃរូបធាតុដែលបង្កវា ។ ***ឧទាហរណ៍ :*** ស្ករមានរសជាតិផ្អែមនិងអំបិលមានរសជាតិប្រៃ ។

2.1. វត្ថុរឹង

បើយើងពិនិត្យវត្ថុដូចជា ថូ ចាន កែវ ស្ករគ្រាប់ បន្ទាត់ ប៊ិច . . . យើងឃើញថាវាសុទ្ធតែជាវត្ថុរឹង ។ វត្ថុរឹងទាំងអស់នេះមានរាងកំណត់ច្បាស់លាស់ ។ យើងអាចប្តូររាងរបស់វត្ថុរឹងបានដោយពត់ ទាញឱ្យយឺត ដំបំបែក . . . ។ ដូច្នេះ រូបធាតុឬវត្ថុរឹងនិងខូចទ្រង់ទ្រាយ កាលណាវារងកម្លាំងផ្សេងៗតែម៉ាសរបស់វាមិនប្រែប្រួលទេ ។

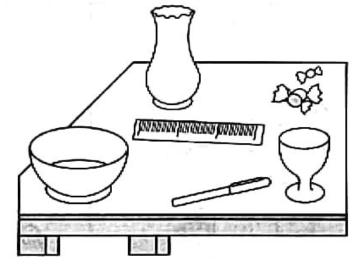

វត្ថុរឹងមួយចំនួន

2.2. វត្ថុរាវ

ទឹក ទឹកត្នោត ទឹកដោះគោ ទឹកខ្មេះ . . . ជាវត្ថុរាវ ។ វត្ថុរាវងាយហូរ និងមិនមានរាងកំណត់ច្បាស់លាស់ទេ ។ រាងរបស់វាប្រែប្រួលទៅតាមរាងរបស់វត្ថុ ឬឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា ។

វត្ថុរាវមានរាងដូចឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា

ដូច្នេះវត្ថុរាវគ្មានរាងពិតប្រាកដទេ រាងរបស់វាតែងប្រែប្រួលទៅតាមវត្ថុឬឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា ។ ប៉ុន្តែវាមានមាឌកំណត់ច្បាស់លាស់ដូចវត្ថុរឹងដែរ ។

ឧទាហរណ៍ : បើយើងផ្ទេរទឹក $100cm^3$ ពីកែវក្រិតមួយចូលទៅកែវក្រិតមួយទៀត យើងពិនិត្យឃើញថា វានៅតែមានមាឌ $100cm^3$ ដដែល ។

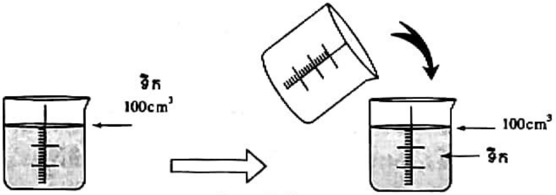

មាឌរបស់វត្ថុរាវមិនប្រែប្រួល

ពិសោធន៍ ៖ ការរីកនិងការរួមមាឌរបស់វត្ថុរាវ

ក. វត្ថុបំណង ៖ បង្ហាញពីការរីកនិងការរួមមាឌរបស់វត្ថុរាវ

ខ. សម្ភារៈ

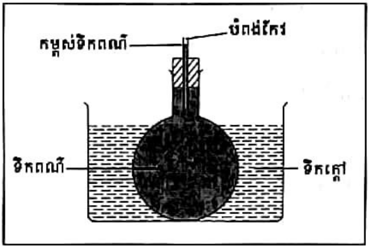

- កែវបាឡុង
- ជើងកែវ
- បំពង់កែវឆ្មារ
- ឆ្នុកស្នោឬកៅស៊ូ
- ទឹកក្តៅ
- ទឹកត្រជាក់
- ទឹកមានពណ៌ ។

គ. ដំណើរការពិសោធ

- ដំឡើងឧបករណ៍ដូចក្នុងរូប
- ដាក់ទឹកពណ៌ចូលក្នុងកែវបាឡុង
- កត់ចំណាំកម្ពស់ទឹកពណ៌ក្នុងបំពង់កែវតូច
- ដាក់កែវបាឡុងនេះទៅក្នុងជើងទឹកក្តៅ
- សង្កេតបំពង់ទឹកពណ៌ក្នុងបំពង់កែវ
- ដាក់កែវបាឡុងនេះក្នុងទឹកត្រជាក់
- សង្កេតទឹកពណ៌ក្នុងបំពង់កែវ ។

ឃ.លទ្ធផល

- ពេលត្រូវកម្តៅកម្ពស់ទឹកពណ៌ក្នុងបំពង់កែវ . . . ។
- ពេលត្រូវត្រជាក់កម្ពស់ទឹកពណ៌ក្នុងបំពង់កែវ . . . ។

ង. ពន្យល់

- ពេលត្រូវកម្តៅ . . . . ។
- ពេលត្រូវត្រជាក់ . . . . ។

ច. សន្និដ្ឋាន

- វត្ថុរាវ . . .កាលណាត្រូវកម្ដៅ ហើយ . . .កាលណាចុះត្រជាក់ ។

2.3. ឧស្ម័ន

អ៊ីដ្រូសែន អុកស៊ីសែន . . . ជាឧស្ម័នស្រាលហើយមានដង់ស៊ីតេតូច ។ វាគ្មានរាងនិងមាឌកំណត់ច្បាស់លាស់ទេ ។ នៅពេលគេបញ្ចូលវាទៅក្នុងឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា ដូចជាប៉េងប៉ោង វាមានរាង និងមាឌដូចឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា ។

ឧស្ម័នជាសន្ទនីយមានលក្ខណៈខុសពីវត្ថុរឹងនិងវត្ថុរាវដោយវាអាចពង្រីកឬបង្រួមមាឌបាន ។ ជាទូទៅគេផ្ទុកឧស្ម័នដោយបណ្ណែនវានៅសម្ពាធខ្ពស់ក្នុងដបធ្វើពីដែកថែប ។

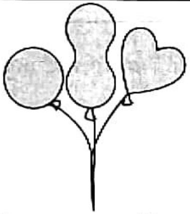

ឧស្ម័នមានរាងដូចឧបករណ៍ដែលផ្ទុកវា

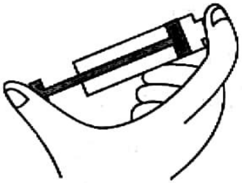

ឧស្ម័នអាចបង្រួមមាឌ

ពិសោធន៍ : លក្ខណៈរូបរបស់ឧស្ម័ន

ក. វត្ថុបំណង : បង្ហាញពីការរីកនិងរួមនៃឧស្ម័ន

ខ. សម្ភារៈ

- កែវបាឡុង
- ជើងទម្រ
- ចើងកែវ
- ឆ្នុកជ័រឬស្នោ
- បំពង់កែវឆ្មារ
- ទឹក ។

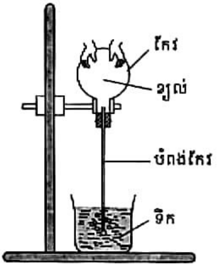

គ. ដំណើរការពិសោធ

- ដំឡើងឧបករណ៍ដូចក្នុងរូប
- កម្តៅខ្យល់ក្នុងកែវបាឡុងដោយដាក់ដៃទាំងពីរនៅលើកែវបាឡុងមួយរយៈ
- កត់ត្រាការសង្កេតរបស់យើង
- ដកដៃទាំងពីរពីកែវបាឡុង ដើម្បីឱ្យខ្យល់ក្នុងកែវចុះត្រជាក់វិញ
- កត់ត្រាការសង្កេតរបស់យើង ។

ឃ.លទ្ធផល

- ពេលខ្យល់ក្នុងកែវបាឡុង . . . ។
- ពេលខ្យល់នៅក្នុងកែវបាឡុងចុះត្រជាក់គេឃើញ . . . ។

ង. សន្និដ្ឋាន

- ខ្យល់រីកមាឌកាលណាវាឡើងក្តៅ ហើយរួមមាឌកាលណាវាចុះត្រជាក់ ។
- យើងអាចញែកសំគាល់វត្ថុរឹង រាវ និងឧស្ម័នបាន ព្រោះវាមានលក្ខណៈខុសគ្នា ដូចឧទាហរណ៍តារាងខាងក្រោម ។

តារាងបង្ហាញពីលក្ខណៈផ្សេងៗរបស់វត្ថុរឹង រាវ និងឧស្ម័ន

វត្ថុ / លក្ខណៈ	រឹង	រាវ	ឧស្ម័ន
រាង	កំណត់	ដូចវត្ថុដែលផ្ទុកវា	មិនកំណត់
ដង់ស៊ីតេ	ធំ	មធ្យម	តូច
មាឌ	កំណត់	កំណត់	មិនកំណត់
រូបភាពការតម្រៀបភាគល្អិត	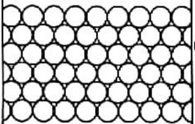 រឹង	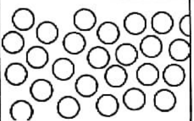 រាវ	ឧស្ម័ន
លំហូរ	មិនហូរ	ហូរ	ហូរ
បណ្ណែន	មិនអាច	មិនអាច	ងាយបណ្ណែន

3. ការប្រើប្រាស់រូបធាតុ

រូបធាតុខុសៗគ្នាមានលក្ខណៈពិសេសផ្សេងៗគ្នា។ ហេតុនេះហើយបានជាគេប្រើប្រាស់រូបធាតុតម្រូវតាមលក្ខណៈរបស់វាដូចរូប ***ឧទាហរណ៍*** ខាងក្រោម ។

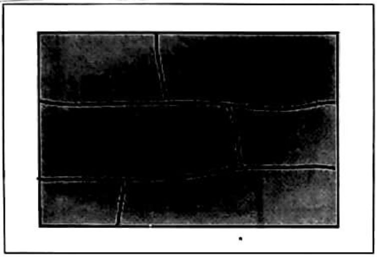

សិលាក្រានិតរឹងស្វិតប្រើក្នុងសំណង់

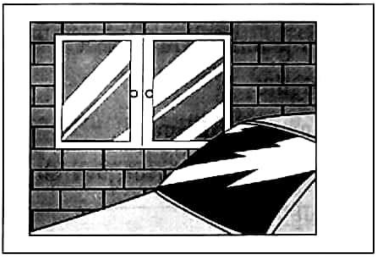

កញ្ចក់រឹងថ្លាប្រើសម្រាប់ដាក់កញ្ចក់រថយន្ត បង្អួចឬទ្វារ

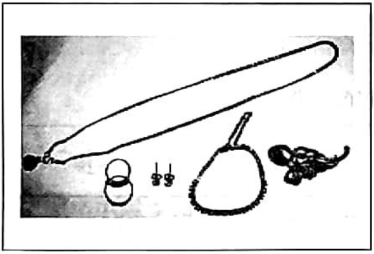

មាសមានពណ៌លឿងភ្លឺសម្រាប់ធ្វើគ្រឿងអលង្ការ

ផ្កាម្លិះមានក្លិនក្រអូបសម្រាប់ធ្វើទឹកអប់

សំណមានសីតុណ្ហភាពរលាយទាបប្រើសម្រាប់ផ្សារលោហៈ

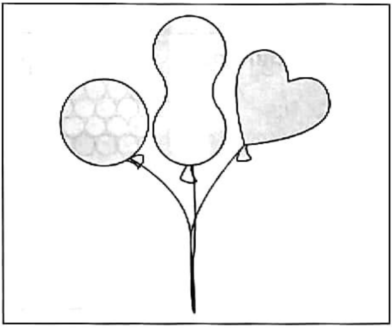

អ៊ីដ្រូសែនស្រាលជាងខ្យល់ប្រើក្នុងប៉ោងប៉ោងហោះ

អនុវត្តន៍

តើអ្នកយល់យ៉ាងណាចំពោះរូបភាពខាងក្រោមនេះ ?

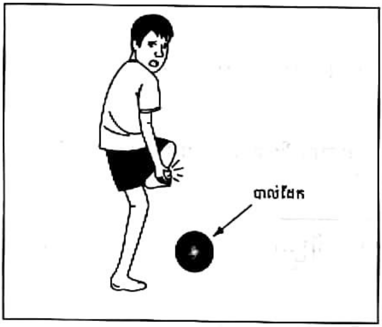

ចូរសាកល្បងរកវត្ថុមកជំនួសបាល់ធ្វើពីដែក និងដែកគោលធ្វើពីប្លាស្ទិចនេះឱ្យបានសមស្របទៅតាមការប្រើប្រាស់ ។

សន្និដ្ឋាន : ផ្អែកលើលក្ខណៈរូបរបស់រូបធាតុ យើងអាចប្រៀបធៀបនិងបែងចែករូបធាតុជាក្រុមខុសៗគ្នាដែលយើងនឹងសិក្សានៅមេរៀនបន្ទាប់ ។

មេរៀនសង្ខេប

- ភាវៈទាំងឡាយដែលនៅជុំវិញយើងសុទ្ធសឹងជារូបធាតុ ។
- រូបធាតុគឺជាវត្ថុដែលមានម៉ាស និងមានតាំងក្នុងលំហ ។
- រូបធាតុឋិតក្នុងភាពរូបបីយ៉ាង : រឹង រាវ និងឧស្ម័ន ។
- វត្ថុរឹងមានរាង និងមានកំណត់ច្បាស់លាស់ ទោះបីវាប្ដូរទីតាំងក៏ដោយ ។
- វត្ថុរាវមានមានកំណត់ច្បាស់លាស់ តែមានរាងមិនកំណត់ដែលអាចប្រែប្រួលតាមរាងវត្ថុដែលផ្ទុកវា ។
- ឧស្ម័នគ្មានរាង និងមាឌកំណត់ច្បាស់លាស់ទេ ។ គេអាចពង្រីក និងបង្រួមមាឌឧស្ម័នបាន ។
- លក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុអាចឱ្យយើងស្គាល់ពីផលប្រយោជន៍និងការប្រើប្រាស់របស់វា ។
- យើងអាចចែកថ្នាក់រូបធាតុបានដោយសារលក្ខណៈរូបរបស់វា ។

? សំណួរ

1. ដូចម្តេចហៅថារូបធាតុ ?
2. នៅក្នុងធម្មជាតិ តើទឹកអាចមានភាពរូបប៉ុន្មានយ៉ាង ?
3. គេមានបន្ទះដែក បន្ទះឫស្សី និងបន្ទះឈើ ។ តើអ្នកគួរជ្រើសរើសយកវត្ថុណាមួយមកធ្វើជាឆ្អឹងខ្លែង? ព្រោះអ្វី?
4. ចូរជ្រើសរើសពាក្យខាងក្រោមនេះសរសេរចូលក្នុងតារាងឱ្យត្រូវតាមភាពរូបរបស់វា (រឹង រាវ និងឧស្ម័ន) ។

អាល់កុល គ្រាប់ស្រូវ ទឹក គ្រាប់ឃ្លី អ៊ីដ្រូសែន ដុំដែក ប្រេងឆា ខ្យល់ ដុំថ្ម ចំហាយទឹក ។

វត្ថុរឹង	វត្ថុរាវ	ឧស្ម័ន

5. តើរូបធាតុឋិតក្នុងភាពរូបអ្វីខ្លះ ?
6. ចូរពន្យល់ពីលក្ខណៈខុសគ្នារវាងគូសម្ភារៈខាងក្រោមនេះផ្អែកលើលក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុ

   ក. ម្សៅអង្ករនិងស្ករស ខ. ប្រេងនិងទឹក ។
7. ចូរគូសភ្ជាប់ឈ្មោះរូបធាតុខាងក្រោមទៅនឹងលក្ខណៈរូបរបស់វា

សម្ភារៈ	លក្ខណៈរូប
- កញ្ចក់បង្អួច	- ពណ៌លឿងរលោងភ្លឺ
- ក៊ែស៊័រ	- ក្រអូប
- មាស	- យឺត
- ផ្កាម្លិះ	- ថ្លា

8. ចូរគូសសញ្ញា (✓) ក្នុងថតនៃតារាងខាងក្រោមឱ្យសមស្របទៅនឹងលក្ខណៈរបស់វត្ថុនីមួយៗ

វត្ថុ / លក្ខណៈ	ដុំស្ករ	ទឹកខ្មេះ	អ៊ីដ្រូសែន
មានរាងកំណត់ច្បាស់លាស់			
គ្មានរាងច្បាស់លាស់			
មិនអាចបង្រួមបាន			
អាចបង្រួមបាន			
មានមាឌកំណត់			

2 ចំណែកថ្នាក់រូបធាតុ

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ❑ កំណត់និយមន័យពាក្យចំណែកថ្នាក់
- ❑ ពណ៌នាពីលក្ខណៈរូបនៃសម្ភារៈ
- ❑ ធ្វើចំណែកថ្នាក់វត្ថុប្រើប្រាស់តាមភាពរូប និងតាមលក្ខណៈជាក់លាក់ផ្សេងទៀត ។

ចូរពិនិត្យរូបភាពខាងក្រោម

1. និយមន័យ

ការប្រមូលវត្ថុដាក់ជាក្រុមៗ ដោយផ្អែកតាមលក្ខណៈដូចគ្នាហៅថា " **ចំណែកថ្នាក់** " ។ ក្នុងការធ្វើចំណែកថ្នាក់ យើងត្រូវអនុវត្តតាមគោលការណ៍ដូចខាងក្រោម :

- ពិនិត្យមើលភាពស្រដៀងនិងភាពខុសគ្នារបស់វត្ថុ
- ដាក់វត្ថុដែលមានលក្ខណៈដូចគ្នានៅក្នុងក្រុមតែមួយ
- ឱ្យឈ្មោះក្រុមនោះ ។

ឧទាហរណ៍ : ក្នុងជីវភាពរស់នៅ ការរៀបចំក្រដាសប្រាក់ទៅតាមប្រភេទទឹកប្រាក់មានន័យថា យើងបានធ្វើចំណែកថ្នាក់ក្រដាសប្រាក់ ។ តើមានសារប្រយោជន៍អ្វីខ្លះក្នុងការរៀបចំក្រដាសប្រាក់តាម

ប្រភេទទឹកប្រាក់បែបនេះ ? ក្នុងការចាយវាយ តើអ្នកមានភាពងាយស្រួលយ៉ាងណាចំពោះក្រដាសប្រាក់ដែលបានរៀបចំតាមប្រភេទរួចហើយ បើធៀបទៅនិងក្រដាសប្រាក់ដែលមិនទាន់បានរៀបចំ ?

នៅក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ វត្ថុដែលនៅជុំវិញខ្លួនយើងជាច្រើនត្រូវបានបែងចែកជាក្រុមដោយផ្អែកលើគោលការណ៍ផ្សេងៗគ្នានៃចំណែកថ្នាក់ ។ គោលការណ៍ទាំងនោះអាចជា ៖ ពណ៌ ទម្ងន់ រាងរៅ តម្លៃ ប្រភព ប្រភេទ ... ។

ឧទាហរណ៍ ៖ នៅក្នុងបណ្ណាល័យ បណ្ណារក្សបានធ្វើចំណែកថ្នាក់សៀវភៅអានទាំងអស់ដោយផ្អែកទៅតាមប្រភេទសៀវភៅ មុខវិជ្ជា និងអ្នកនិពន្ធ ។ ចំណែកទំនិញដែលដាក់លក់នៅទីផ្សារក៏ត្រូវបានគេរៀបចំទៅតាមប្រភេទផ្សេងៗគ្នា ដើម្បីងាយស្រួលក្នុងការលក់និងទិញ ។

សៀវភៅក្នុងបណ្ណាល័យ

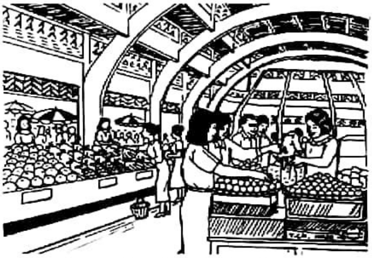

រានលក់ផ្លែឈើនៅក្នុងផ្សារ

ការធ្វើចំណែកថ្នាក់នៃរូបធាតុ អាចប្រព្រឹត្តទៅបានល្អដោយផ្អែកលើសមត្ថភាពសង្កេត និងការស្គាល់លក្ខណៈរូបនៃរូបធាតុនោះបានច្បាស់លាស់ ។

2. លក្ខណៈនៃសម្ភារៈ

សម្ភារៈដែលយើងជួបប្រទះញឹកញាប់ដូចក្នុងរូបភាពខាងក្រោមនេះបង្ហាញពីប្រភេទខុសៗគ្នានៃសម្ភារៈដែលគេជ្រើសរើសតាមប្រភេទដោយផ្អែកទៅតាមលក្ខណៈរួមនៃក្រុមនីមួយៗ ។

សម្ភារៈធ្វើពីកែវ

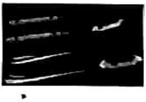

សម្ភារៈធ្វើពីលោហៈ

សម្ភារៈធ្វើពីប្លាស្ទិច

សម្ភារៈធ្វើពីសរសៃ

លោហៈ	ប្លាស្ទិច
• ផ្លេកលោហៈ • ចម្លងអគ្គិសនីនិងកម្ដៅបានល្អ • អាចផែបាន • អាចហូតជាល្អួសបាន ។	• ជាផលិតផលបានពីប្រេងកាត • ស្រាល • គ្មានកំណកឬមិនពុកផុយ • ងាយស្រួលក្នុងការបង្កើតវត្ថុរាងផ្សេងៗ ។

សរសៃ	កែវ
• អាចវេញ ឬត្បាញ • អាចជ្រលក់ពណ៌ ។	• ថ្លា • មិនចម្លងចរន្តអគ្គិសនី • ស្រួយ ។

សេរ៉ាមិច

- ធ្វើពីដីឥដ្ឋ
- មិនចម្លងចរន្តអគ្គិសនី
- រឹងមិនរងកំណូត
- ចំណុចរលាយខ្ពស់ ។

សម្ភារៈធ្វើពីសេរ៉ាមិច

3. ចំណែកថ្នាក់នៃរូបធាតុ

តើអ្នកវិទ្យាសាស្ត្របានធ្វើចំណែកថ្នាក់រូបធាតុឬវត្ថុទាំងឡាយយ៉ាងដូចម្ដេច ដើម្បីងាយស្រួលក្នុងការសិក្សាវិទ្យាសាស្ត្រ ?

3.1. ចំណែកថ្នាក់តាមលក្ខណៈជាក់លាក់

រូបធាតុឬវត្ថុទាំងឡាយមានលក្ខណៈរូបផ្ទាល់របស់វា ។ ការស្គាល់លក្ខណៈរូបរបស់រូបធាតុឬវត្ថុ អាចជួយយើងឱ្យជ្រើសរើសយកមកប្រើប្រាស់បានសមស្របតាមតម្រូវការ ។ លក្ខណៈរូបទាំងនោះមាន រឹបឹង ភាពយឺត ភាពហូតជាល្អួស ភាពផែបាន ចម្លងកម្ដៅ ចម្លងចរន្តអគ្គិសនី ចំណុចរលាយ និងដង់ស៊ីតេ ។

ក. របឹង

របឹងគឺជាភាពធន់របស់វត្ថុមួយទល់នឹងចំហួត ។ ***ឧទាហរណ៍*** ពេជ្រគឺជាវត្ថុរឹងអាចប្រើសម្រាប់ឆូតឬកាត់កញ្ចក់ ។

ខ. ភាពយឺត

ភាពយឺត គឺជាសមត្ថភាពដែលវត្ថុនោះអាចត្រឡប់មកភាពដើមវិញក្រោយពេលដែលគេពត់ឬទាញវា ។ ***ឧទាហរណ៍*** បើយើងទាញកៅស៊ូកង វាអាចយារវែងជាងមុន ។ តែនៅពេលយើងឈប់ទាញវាត្រឡប់ទៅភាពដើមវិញ ។ យើងថាកៅស៊ូកងជាវត្ថុយឺត ។

គ. ភាពហូតជាល្ហួស

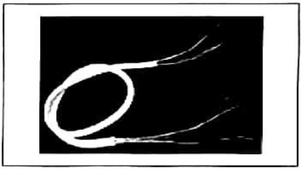

ភាពហូតជាសរសៃ គឺជាសមត្ថភាពដែលវត្ថុមួយអាចហូតជាល្ហួសឬជាសរសៃបាន ។ ***ឧទាហរណ៍*** ទង់ដែង ប្រាក់ មាស ។

ឃ. ភាពផៃ

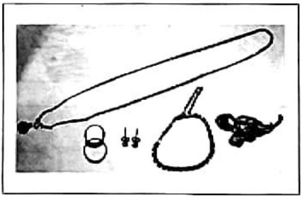

ភាពផៃ គឺជាសមត្ថភាពដែលវត្ថុមួយអាចប្តូររាងទៅជារាងផ្សេងៗបានដោយមិនបាក់បែក ។ ***ឧទាហរណ៍*** មាសអាចប្តូររាងផ្សេងៗដោយដំវានិងញញួរ ។ គេថាមាសអាចផៃបាន ។

ង. ភាពចម្លងកម្តៅ

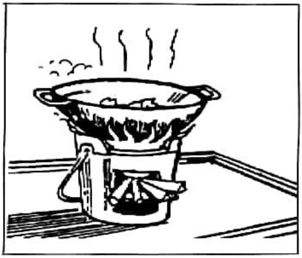

ភាពចម្លងកម្តៅ គឺជាសមត្ថភាពនៃវត្ថុមួយដែលអាចឱ្យកម្តៅឆ្លងកាត់វាបាន ។ ***ឧទាហរណ៍*** ដៃរបស់ខ្ទះឆាំនេះស្រោបប្លាស្ទិចដែលមិនអាចឱ្យកម្តៅឆ្លងកាត់មកប៉ះដៃរបស់យើងពេលដែលយើងកាន់វា ។ ដូច្នេះប្លាស្ទិចជាវត្ថុចម្លងកម្តៅខ្សោយ ។ ចំណែកតួខ្ទះឆាំធ្វើពីលោហៈអាលុយមីញ៉ូមអាចឱ្យកម្តៅឆ្លងកាត់បានងាយ ហើយធ្វើឱ្យអាហារក្នុងខ្ទះឆាប់ឆ្អិន ។ ដូច្នេះលោហៈអាលុយមីញ៉ូមចម្លងកម្តៅបានល្អ ។

ច. ភាពចម្លងអគ្គិសនី

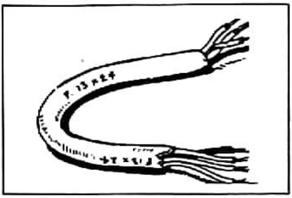

ភាពចម្លងអគ្គិសនី គឺជាសមត្ថភាពនៃវត្ថុមួយដែលអាចឱ្យចរន្តអគ្គិសនីឆ្លងកាត់វាបាន ។ ***ឧទាហរណ៍*** ខ្សែទង់ដែងអាចឱ្យចរន្តអគ្គិសនីឆ្លងកាត់បានល្អជាងខ្សែដែក ។ ដូច្នេះគេថាវាជាលោហៈដែលចម្លងចរន្តអគ្គិសនីបានល្អ ។

ឆ. ចំណុចរលាយ

ចំណុចរលាយនៃវត្ថុរឹង គឺជាសីតុណ្ហភាពដែលវត្ថុរឹងប្តូរភាពរូបពីរឹងទៅរាវ ។ ***ឧទាហរណ៍*** ទឹកកករលាយទៅជាទឹករាវនៅសីតុណ្ហភាព 0°C ។ ដែករលាយនៅសីតុណ្ហភាព 1 536 °C គេថាវាមានចំណុចរលាយខ្ពស់ជាងទឹកកក ។

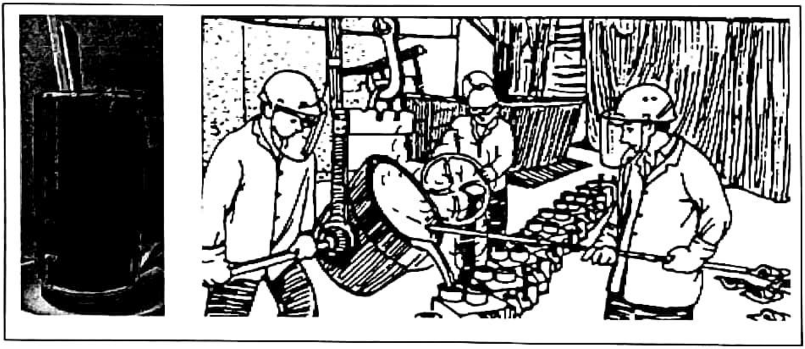

ជ. ដង់ស៊ីតេ

ដែកមួយដុំមានម៉ាសធ្ងន់ជាងឈើមួយដុំដែលមានមាឌប៉ុនគ្នា ព្រោះដែកជារូបធាតុណែនជាងឈើ ។ គេថាដែកមានដង់ស៊ីតេធំជាងឈើ ។

ដង់ស៊ីតេរបស់វត្ថុមួយគឺជាផលធៀបរវាងម៉ាសនិងមាឌរបស់វត្ថុនោះ ។

គេសរសេរ : ដង់ស៊ីតេ $= \frac{\text{ម៉ាស}}{\text{មាឌ}}$

ឬ $\boxed{d = \frac{m}{V}}$ m ម៉ាសរូបធាតុឬ វត្ថុគិតជា g ,មាឌរូបធាតុគិតជា cm^3

និងដង់ស៊ីតេនៃរូបធាតុគិតជា g/cm^3 ឬ kg/m^3 ។

ឧទាហរណ៍ : វិធីដើម្បីឱ្យយើងដឹងថា វត្ថុមួយមានដង់ស៊ីតេធំឬតូច គឺត្រូវដាក់វត្ថុនោះទៅក្នុងទឹក ។ បើវត្ថុដែលមានដង់ស៊ីតេធំជាងទឹក វានឹងលិចក្នុងទឹក រីឯវត្ថុដែលមានដង់ស៊ីតេតូចជាងទឹកវាអណ្តែតលើទឹក ។

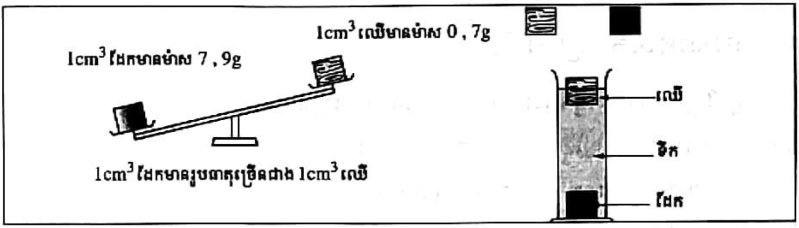

អនុវត្តន៍

1. ពិនិត្យរូបភាព (ក) តើមាស ឬដែកដែលមានដង់ស៊ីតេធំ ?
2. ពិនិត្យរូបភាព (ខ) តើទង់ដែង ឬឈើដែលមានដង់ស៊ីតេធំ ?

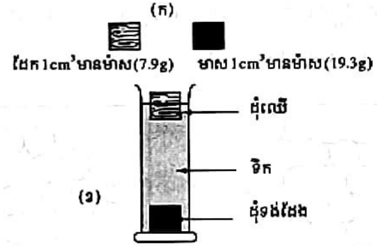

ឈ. ចំណែកថ្នាក់តាមភាពរូប

រូបធាតុអាចស្ថិតក្នុងភាពរូបណាមួយក្នុងចំណោមភាពរូបទាំងបី (រឹង រាវ និងឧស្ម័ន) ។

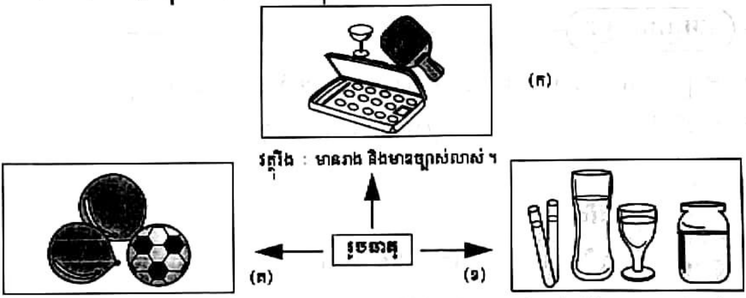

ឧស្ម័ន : គ្មានរាងនិងមានមាឌច្បាស់លាស់ទេ ។
ឧស្ម័នអាចបង្រួមបាន ។

វត្ថុរាវ : មានមានមាឌច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែគ្មានរាងច្បាស់លាស់ទេ
វាមានរាងដូចវត្ថុដែលផ្ទុកវា ។

សម្គាល់ : មានភាពរូបមួយទៀតដែលឋិតនៅចន្លោះរឹងនិងរាវហៅថា ខន់ ។

ឧទាហរណ៍ : ក្រមួនពេលត្រូវកម្ដៅ ដែកថែបដុតឱ្យជិតរលាយ ។

រូបធាតុទាំងអស់មិនមែនសុទ្ធតែអាចធ្វើចំណែកថ្នាក់បានទាំងស្រុងទេ ។ ជួនកាលវាមានលក្ខណៈមិនច្បាស់លាស់ ដែលនាំឱ្យពិបាក ធ្វើចំណែកថ្នាក់ ។

4. ចំណែកថ្នាក់ផ្សេងទៀត

អ្នកវិទ្យាសាស្ត្របានធ្វើចំណែកថ្នាក់នៃរូបធាតុតាមវិធីផ្សេងៗទៀតគឺធាតុ សារធាតុ សមាសធាតុ និងល្បាយ ។ យើងនឹងសិក្សាឱ្យស៊ីជម្រៅនៅថ្នាក់លើទៀត ។

រូបភាពខាងក្រោមនេះ បង្ហាញពីភាគល្អិតនៃរូបធាតុដែលតម្រៀបគ្នាក្នុងអង្គធាតុរឹង រាវ និងឧស្ម័ន ។ ក្នុងអង្គធាតុរឹង ដូចជាដែកភាគល្អិតវាចងភ្ជាប់គ្នាយ៉ាងកៀកណែនបំផុត ហើយមិនអាចផ្លាស់ទីបាន ។ ចំណែកក្នុងអង្គធាតុរាវ ដូចជាទឹកភាគល្អិតរបស់វាចងភ្ជាប់គ្នាមិនសូវកៀកណែនទេ ដែលអាចឱ្យវាធ្វើចលនារមៀលលើគ្នាបាន ។ ចំពោះឧស្ម័នដូចជា អុកស៊ីសែន ភាគល្អិតរបស់វាមានចលនាយ៉ាងលឿននិងគ្មានសណ្ដាប់ធ្នាប់ ។

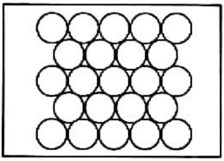

ភាគល្អិតអង្គធាតុរឹង

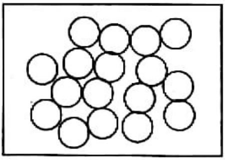

ភាគល្អិតអង្គធាតុរាវ

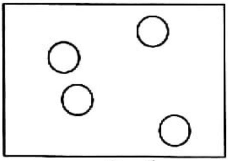

ភាគល្អិតឧស្ម័ន

សង្ខេបមេរៀន

- ការប្រមូលវត្ថុដាក់ជាក្រុមៗដោយផ្អែកតាមលក្ខណៈដូចគ្នាហៅថា ចំណែកថ្នាក់ ។
- ការធ្វើចំណែកថ្នាក់បង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការសិក្សាវិទ្យាសាស្ត្រ ។ វាធ្វើឱ្យយើងយល់ដឹងពីវត្ថុគំរូផ្សេងៗទៀត ។
- រូបធាតុអាចបែងចែកជា
  - លោហៈ ប្លាស្ទិច សេរ៉ាមិច កែវ និងសរសៃស្របតាមលក្ខណៈរបស់វា ។
  - វត្ថុរឹង វត្ថុរាវ និងឧស្ម័នស្របតាមភាពរូបរបស់វា ។
  - ធាតុ សារធាតុ សមាសធាតុ និងល្បាយ ។

? សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថាចំណែកថ្នាក់ ?
2. តើការធ្វើចំណែកថ្នាក់នៃរូបធាតុត្រូវផ្អែកតាមអ្វីខ្លះ ?
3. តើរូបធាតុប្លាស្ទិចមានលក្ខណៈរូបដូចម្ដេចខ្លះ ?
4. តើលោហៈមានលក្ខណៈរូបដូចម្ដេចខ្លះ ?
5. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែក A និងផ្នែក B រួចសរសេរចម្លើយនៅក្នុងផ្នែក C ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ ។

A- ក្រុមសំភារៈ	B- ប្រភេទ	C- ចម្លើយ
1. ដែក ស័ង្កសី ទង់ដែង	ក. សរសៃ	1 → ឃ
2. ប្រេងសាំង ទឹក ប្រេងឆា	ខ. ឧស្ម័ន	2 →
3. កប្បាស សូត្រ ខ្សែន	គ. អង្គធាតុរាវ	3 →
4. អុកស៊ីសែន ចំហាយទឹក អ៊ីដ្រូសែន	ឃ. លោហៈ	4 →

6. តើលក្ខណៈរូបរបស់រូបធាតុមានអ្វីខ្លះ ? ចូររៀបរាប់ឱ្យបាន ៥ ។
7. តើការស្គាល់លក្ខណៈរូបរបស់រូបធាតុជួយអ្វីដល់យើង ?
8. ដូចម្ដេចហៅថា រឹង ភាពយឺត ភាពផៃ ?

? សំណួរនិងលំហាត់ជំពូក 1

I. ចូរគូសសញ្ញា(✓) ក្នុងប្រអប់នៅខាងមុខចម្លើយដែលត្រឹមត្រូវមានតែមួយគត់ :

1. ចំពោះពាក្យខាងក្រោមនេះ តើពាក្យណាមួយជាឈ្មោះរូបធាតុ ?

☐ ក. កម្ដៅ ☐ ខ . ទឹកភ្លៀង ☐ គ. សំឡេង ☐ ឃ . ពន្លឺ ។

2. តើសម្ភារៈក្នុងក្រុមណាមួយដែលធ្វើពីដីឥដ្ឋ ?

☐ ក. លោហៈ ☐ ខ . កែវ ☐ គ. សេរ៉ាមិច ☐ ឃ . សរសៃ ។

3. តើសម្ភារៈក្នុងក្រុមណាមួយដែលធ្វើពីកប្បាស ?

☐ ក. លោហៈ ☐ ខ . ប្លាស្ទិច ☐ គ. សេរ៉ាមិច ☐ ឃ . សរសៃ ។

4. តើអំណះអំណាងណាមួយដែលត្រឹមត្រូវចំពោះឧស្ម័ន ?

☐ ក. គ្មានរាងនិងគ្មានមាឌច្បាស់លាស់

☐ ខ. មានរាងនិងគ្មានមាឌច្បាស់លាស់

☐ គ. មានមាឌច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែមានរាងមិនច្បាស់លាស់

☐ ឃ. គ្មានរាងច្បាស់លាស់ ប៉ុន្តែមានមាឌច្បាស់លាស់ ។

5. សម្ភារៈ X មួយមានលក្ខណៈ រឹង ស្រួយ ថ្លា មិនចម្លងចរន្តអគ្គិសនី ។ តើសម្ភារៈ X នេះឋិតនៅក្នុងក្រុមណា ?

☐ ក. ប្លាស្ទិច ☐ ខ . កែវ ☐ គ. សេរ៉ាមិច ☐ ឃ. លោហៈ ។

II. ចូរផ្គូផ្គងផ្នែក A និងផ្នែក B រួចសរសេរចម្លើយនៅក្នុង C ឱ្យបានត្រឹមត្រូវ

1. លក្ខណៈរូបនិងន័យ

A លក្ខណៈរូប	B ន័យ	C ចម្លើយ
1. ភាពហូតជាលួស	ក. អាចដំជារាងផ្សេងៗដោយមិនបាក់បែក	1 →
2. ភាពយឺត	ខ. ភាពធន់របស់វាទល់នឹងចំហួត	2 →
3. របឹង (ភាពរឹង)	គ. អាចហូតជាលួស ឬសរសៃ	3 →
4. ភាពផែ	ឃ. អាចត្រឡប់មករាងដើមវិញ ។	4 →

2. ក្រុមរូបធាតុនិងភាពរូប

A ក្រុមរូបធាតុ	B ភាពរូប	C ចម្លើយ
1. ប្រេងសាំង ទឹកស៊ីអ៊ីវ ទឹកខ្មេះ	ក. រឹង	1→
2. អ៊ីដ្រូសែន កាបូនឌីអុកស៊ីត ខ្យល់	ខ. រាវ	2→
3. កែវ បន្ទាត់ កៅអី រថយន្ត	គ. ឧស្ម័ន	3→

III. ចូរបំពេញចន្លោះទំនេរក្នុងរូបភាពខាងក្រោម

1.

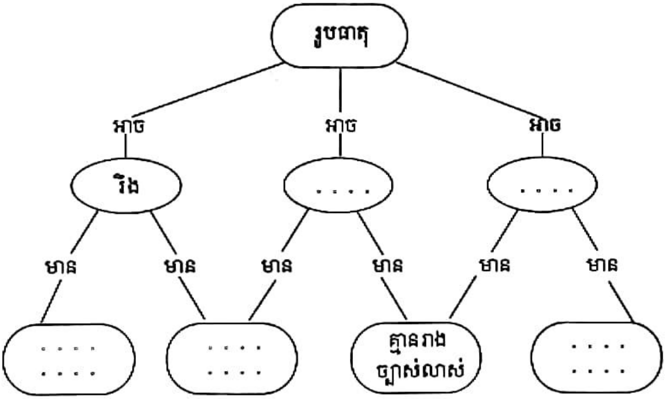

2. ការប្រមូល . . . ដាក់ជាក្រុមៗដោយផ្អែកតាម . . . ដូចគ្នាហៅថា . . . ។

3. ចំណុច . . . នៃវត្ថុរឹងគឺជាកម្រិត . . . ដែលវត្ថុនោះប្តូរពីរឹងទៅ . . . ។

IV. សំណួរត្រិះរិះ

1. តើការស្គាល់លក្ខណៈរូបនៃសម្ភារៈមានសារប្រយោជន៍អ្វីខ្លះដល់យើង ?

2. តើអ្នកវិទ្យាសាស្រ្តធ្វើចំណែកថ្នាក់រូបធាតុ ឬវត្ថុទាំងឡាយផ្អែកទៅលើអ្វីខ្លះ ?

3. គេមានរូបភាពបង្ហាញពីការតម្រៀបភាគល្អិតរបស់រូបធាតុ M និង N ដូចខាងក្រោម

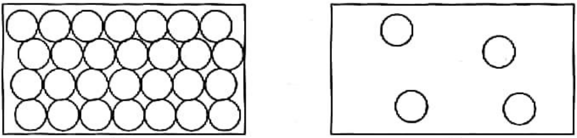

M　　　　N

ក. តើរូបធាតុ M និង N ឋិតក្នុងភាពរូបអ្វី ?

ខ. ចូរឱ្យឈ្មោះរូបធាតុដែលមានភាពរូបដូច M និង N ឱ្យបានមួយមុខពីរ ។

គ. ឱ្យឈ្មោះភាពរូបមួយទៀតក្រៅពីភាពរូប M និង N ខាងលើ ។

ឃ. ចូរគូររូបភាពតាងការតម្រៀបភាគល្អិតរបស់វា ។

ជំពូក 2

បំលែងភាពរូប

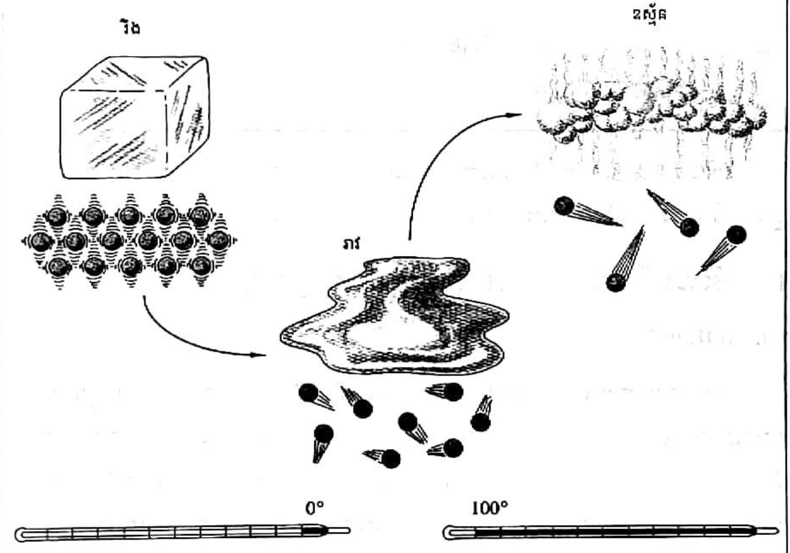

រូបធាតុទាំងឡាយឋិតក្នុងភាពរូបបីយ៉ាង រឹង រាវ និងឧស្ម័ន។ នៅពេលដែលសារធាតុមួយប្តូរពីភាពរូបមួយទៅភាពរូបមួយទៀត គឺពុំមានការផ្លាស់ប្តូរសមាសធាតុផ្សំរបស់វាឡើយ។

មេរៀនទី

1 បំលែងភាពរូបនៃរូបធាតុ

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ពណ៌នាបានពីឈ្មោះផ្សេងៗនៃបំលែងភាពរូប
- ពន្យល់ពីបាតុភូតនៃបំលែង ។

យើងបានសិក្សារួចមកហើយពីលក្ខណៈរូបនិងភាពរូបរបស់រូបធាតុ ព្រមទាំងរបៀបធ្វើចំណែកថ្នាក់ ។ បំលែងរូបធាតុពីរឹងទៅរាវ ពីរាវទៅឧស្ម័នហៅថា បំលែងភាពរូប ។

1. បំលែងពីភាពរូបមួយទៅភាពរូបមួយផ្សេងទៀត

1.1. ការរលាយ

ការរលាយគឺជាបំលែងភាពរូបពីរឹងទៅរាវ ដែលកើតឡើងនៅសីតុណ្ហភាពកំណត់មួយ ។ ពេលដែលយើងដុតកម្ដៅរូបធាតុរឹង ភាគល្អិតបង្ករបស់វាទទួលថាមពល និងញ័រយ៉ាងខ្លាំង ។ កាលណាសីតុណ្ហភាពកាន់តែកើនខ្លាំងឡើងនោះ ភាគល្អិតបង្ករូបធាតុក៏កាន់តែញ័រខ្លាំងដែររហូតមិនអាចរក្សាស្ថានភាពដើមបាន រួចប្លែងទៅជាភាពរាវហៅថា **ការរលាយ** ។ ឯសីតុណ្ហភាពពេលដែលវាប្លែងភាពរូបនេះហៅថា "**ចំណុចរលាយ**" ។

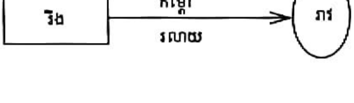

ចំហេះទៀន

រូបធាតុសុទ្ធទាំងឡាយមានចំណុចរលាយកំណត់ច្បាស់លាស់ (មើលតារាងទី 1) ។

តារាងទី 1 : ចំណុចរលាយនៃរូបធាតុមួយចំនួន

រូបធាតុ	ចំណុចរលាយ (°C)
អុកស៊ីសែន	–219
ទឹក	0
អំបិល	801
ដែក	1535
ពេជ្រ	3550
អាល់កុល	–117

1.2. កំណក

លំនាំដែលភាពរាវប្លែងទៅជារឹងហៅថា កំណក ។ ពេលដែលរូបធាតុរាវចុះត្រជាក់ សីតុណ្ហភាពវាថយចុះរហូតដល់ចំណុចកំណក ។ នៅចំណុចនេះរូបធាតុរាវប្លែងជារឹង ហើយ សីតុណ្ហភាពថេរ (មិនប្រែប្រួល) ក្នុងពេលដែលរូបធាតុរាវកំណក ព្រោះថាមពលកម្ដៅបានរំដោះឱ្យមជ្ឈដ្ឋានជុំវិញវា ។

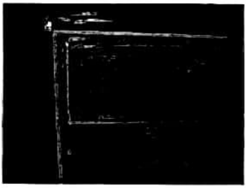

ទឹកកកនៅក្នុងទូទឹកកក

សីតុណ្ហភាពនៅពេលដែលវត្ថុរាវកកហៅថា " ចំណុចកំណក " ។

1.3. រំពុះ

លំនាំដែលភាពរាវប្លែងទៅជាឧស្ម័នហៅថា រំពុះ ។ ពេលយើងដុតកម្ដៅរូបធាតុរាវទទួលថាមពលចំណែកភាគល្អិតបង្កវាផ្លាស់ទីយ៉ាងរហ័ស ហើយកាលណាសីតុណ្ហភាពកើនឡើងធ្វើឱ្យភាគល្អិតមានថាមពលគ្រប់គ្រាន់ ដើម្បីបំបែកកម្លាំងដែលចងភ្ជាប់វា ហើយក៏បំបែកគ្នាជាចំហាយឧស្ម័ន ។

សីតុណ្ហភាពនៅពេលដែលវត្ថុរាវពុះ ហៅថា ចំណុចរំពុះ ។

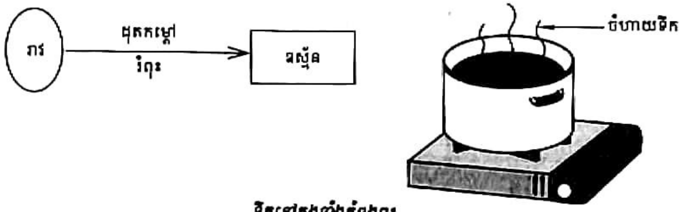

ទឹកនៅក្នុងឆ្នាំងកំពុងពុះ

តារាងទី 1 : ចំណុចរំពុះនៃរូបធាតុមួយចំនួន

រូបធាតុ	ចំណុចរំពុះ (°C)
អុកស៊ីសែន	–183
ទឹក	100
អំបិល	1467
ដែក	2890
ពេជ្រ	4827
អាល់កុល	78

1.4. កំណរញើស

លំនាំដែលឧស្ម័នប្លែងទៅជាភាពរាវហៅថា កំណញើស ។ ពេលទឹកកំពុងពុះយើងសង្កេតឃើញចំហាយទឹកប្លែងទៅជាតំណក់ទឹកតូចៗនៅត្រង់កន្លែងដែលត្រជាក់ជាង ព្រោះថាមពលកម្តៅឱ្យទៅមជ្ឈដ្ឋានខាងក្រៅនៅពេលកំណញើសកើនឡើង ។

ចំហាយទឹកកកជាញើសវិញ

1.5. រំហើរ

លំនាំដែលភាពរឹង ប្លែងដោយផ្ទាល់ទៅជាឧស្ម័នដោយមិនឆ្លងកាត់ភាពរាវហៅថា **រំហើរ** ។ *ឧទាហរណ៍* បើយើងដុតក្រាម អ៊ីយ៉ូតវាប្លែងទៅជាចំហាយឧស្ម័នពណ៌ស្វាយ ។

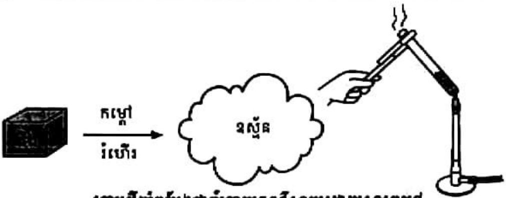

ក្រាមអ៊ីយ៉ូតប្លែងជាចំហាយពណ៌ស្វាយដោយសារកម្តៅ

1.6. រំហួត

លំនាំដែលភាពរាវប្លែងទៅជាភាពឧស្ម័នមុនរំពុះហៅថា រំហួត ។ លំនាំនេះកើតមានតែនៅលើផ្ទៃនៃវត្ថុរាវតែប៉ុណ្ណោះ ។ រំហួតខុសគ្នាពីរំពុះ ព្រោះរំហួតកើតមានឡើងយឺតបំផុតនៅផ្ទៃរបស់វត្ថុរាវ ។ ចំណែករំពុះកើតមាននៅក្នុងវត្ថុរាវ ហើយយើងអាចឃើញពពុះចំហាយនៅក្នុងវត្ថុរាវ ពេលយើងដាំទឹកនៅក្នុងកែវបេស៊ែ ។

ចានទឹកខុកទៅលហាលក្តៅ

ប្រតិបត្តិ

1. ចូរដាក់ឈ្មោះឱ្យលំនាំបំលែងភាពរូបនៃរូបភាពខាងក្រោម

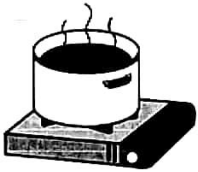

ក. . . . . ខ. . . . . គ. . . . .

2. តើលំនាំរំពុះ និងរំហួតខុសគ្នាដូចម្តេច ?

2. បំលែងភាពរូបនៃទឹក

រូបធាតុទាំងឡាយអាចផ្លាស់ប្តូរពីភាពរូបមួយទៅភាពរូបមួយទៀត កាលណាសីតុណ្ហភាពប្រែប្រួល ។ ***ឧទាហរណ៍*** ការរំលាយដែក ការផលិតទឹកកក ។

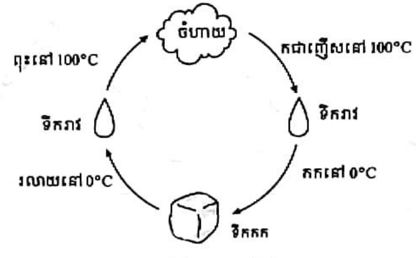

បំលែងភាពរូបនៃទឹក

មេរៀនសង្ខេប

- លំនាំដែលជាហេតុនាំឱ្យមានបំលែងភាពរូបនៃរូបធាតុ ។

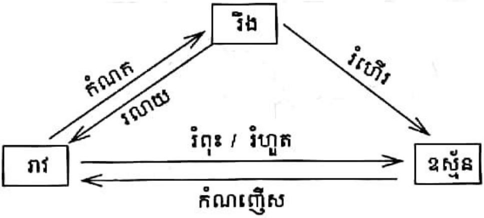

- រូបធាតុអាចប្តូរពីភាពរូបមួយទៅភាពរូបមួយទៀត ពេលគេផ្តល់ឬបញ្ចុះថាមពលកម្តៅ ។
- រូបធាតុស្រូបកម្តៅនៅពេលគេដុតកម្តៅវា ហើយបាត់កម្តៅនៅពេលធ្វើឱ្យត្រជាក់ ។

សំណួរ

1. ដូចម្ដេចហៅថាការរលាយ? ដូចម្ដេចហៅថាកំណក ?
2. តើទឹកក្លាយទៅជាទឹកកកនៅសីតុណ្ហភាពប៉ុន្មាន °C ?
3. ដូចម្ដេចហៅថាកំណញើស ?
4. តើលំនាំដែលភាពរឹង ប្លែងដោយផ្ទាល់ទៅជាឧស្ម័នដោយមិនឆ្លងកាត់ភាពរាវហៅថា លំនាំអ្វី ?
5. តើលំនាំរំហួតកើតមានឡើងដូចម្ដេច ?

មេរៀនទី

2 កត្តានៃបំលែងភាពរូប

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ❑ ពណ៌នាបានពីកត្តាដែលនាំឱ្យមានបំលែងភាពរូប
- ❑ ពណ៌នាពីបំលែងដោយពន្លឺ
- ❑ រៀបរាប់ពីសារប្រយោជន៍នៃប្រតិកម្មគីមី ។

1. សង្ខេត

រូបខាងក្រោមនេះ បង្ហាញពីបំលែងដែលអាចកើតមានក្នុងពេលធ្វើពិសោធន៍ ។

បំលែងដែលកើតមានយឺតៗនៅក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ ។

នៅជុំវិញខ្លួនយើង តើមានកត្តាអ្វីខ្លះដែលធ្វើឱ្យមានបំលាស់ប្តូរភាពរូប ?

2. បំលែងដោយកម្ដៅ

នៅពេលត្រូវកម្ដៅ វត្ថុរឹងខ្លះក៏រលាយ ហើយក្លាយទៅជាវត្ថុ **រាវ** ។

ឧទាហរណ៍ : ស្ពាន់ធ័រ ក្រមួន ដែក ដុំទឹកកក . . . ។

(ក)
ទៀនរលាយនៅពេលដុត

ពេលអង្គធាតុរាវត្រូវកម្ដៅ វានឹងពុះ ហើយក្លាយទៅជា **ចំហាយ** ។

(ខ)
ទឹកពុះក្លាយជាចំហាយ

មានសារធាតុខ្លះអាចប្ដូរពីរឹងទៅជាឧស្ម័នដោយមិនឆ្លងកាត់ **ការរលាយ** ។

ឧទាហរណ៍ : ទឹកកកស្ងួត អ៊ីយ៉ូត . . . ។

បំលែងនេះហៅថា **រំហើរ** ។

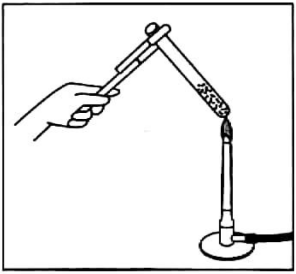

(គ)
គ្រាប់អ៊ីយ៉ូតប្ដូរទៅជាចំហាយ ពណ៌ស្វាយនៅពេលដុតកម្ដៅ ។

ជួនកាលសារធាតុមួយអាចបំបែកជាសារធាតុងាយពីរ ឬច្រើន ។ បំលែងបែបនេះហៅថា **បំបែក** ។

ឧទាហរណ៍ : ការបំបែកធាតុនៃស្ករ ។

ស្ករ $\xrightarrow{\text{កម្ដៅ}}$ ធ្យូងស្ករ + ចំហាយទឹក

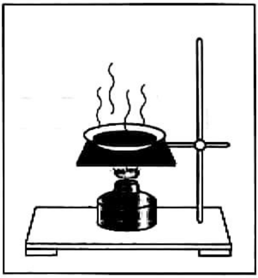

(ឃ)
ស្ករបែកធាតុទៅជាធ្យូង និងចំហាយទឹក ។

សារធាតុខ្លះពេលដុតជាមួយអុកស៊ីសែនក្នុងខ្យល់បង្កើតបានជា **សារធាតុថ្មី** ។ បំលែងបែបនេះឱ្យឈ្មោះថា **ចំហេះ** ។

ក្នុងបំលែងនេះមានភាយថាមពលកម្ដៅ និងថាមពលពន្លឺ ។

កាបូន + អុកស៊ីសែន $\xrightarrow{\text{កម្ដៅ}}$ កាបូនឌីអុកស៊ីត

ធ្យូងឆេះក្នុងអុកស៊ីសែនបង្កើតបានជាឧស្ម័ន កាបូនឌីអុកស៊ីត ឬឧស្ម័នកាបូនិច

កាលណាសារធាតុមួយត្រូវដុតកម្ដៅ សារធាតុនោះអាច**រីកមាឌ**និងផ្ទុយមកវិញបើសារធាតុនោះត្រូវធ្វើឱ្យត្រជាក់ មាឌនិង**រួមមកវិញ** ។

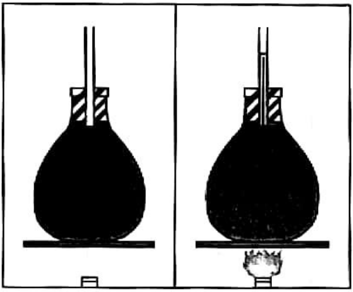

ការរីកមាឌទឹក

សារធាតុពីរអាចផ្សំចូលគ្នាក្រោមអំពើនៃកម្ដៅ ។ បំលែងនេះឈ្មោះថា បន្សំ ។

ឧទាហរណ៍ បន្សំរវាងដែកនិងស្ពាន់ធ័របង្កើតបានជាដែកស៊ុលផួ ។

ដែក + ស្ពាន់ធ័រ $\xrightarrow{\text{កម្ដៅ}}$ ដែកស៊ុលផួ

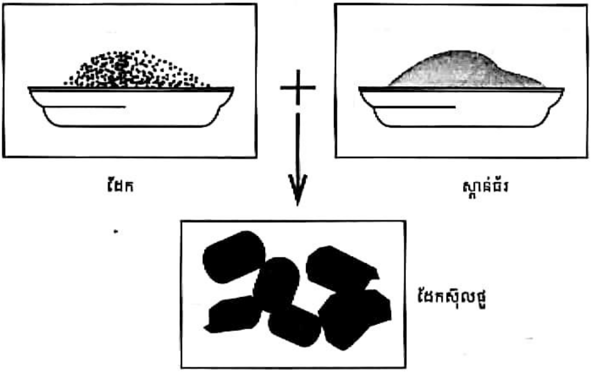

បន្សំរវាងដែកនិងស្ពាន់ធ័រ

3. បំលែងដោយពន្លឺ

ថាមពលនៃពន្លឺក៏អាចបណ្ដាលឱ្យមានបំលែងរូបធាតុដែរ ។

រស្មីសំយោគ	ការថតរូប
ថាមពលពន្លឺត្រូវបានស្រូបដោយរុក្ខជាតិបៃតងក្នុងការបង្កើតចំណីអាហារ(ស្ករកូស) ។ (ក)	ពន្លឺមានអំពើទៅលើភីលថតរូបដើម្បីបំលែងរូបធាតុក្នុងភីល ។ (ខ)

4. បំលែងដោយអគ្គិសនី

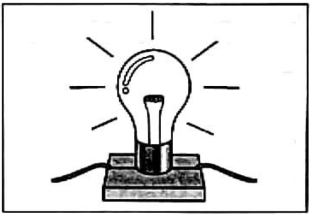

តើមានអ្វីកើតឡើងពេលមានចរន្តឆ្លងកាត់ប្រឆេះអំពូលអគ្គិសនី និងនៅពេលគ្មានចរន្តឆ្លងកាត់ ?

ចរន្តអគ្គិសនីអាចបណ្ដាលឱ្យមានបំលែងក្នុងរូបធាតុ ។ បំលែងនេះមិនឋិតថេរទេ ។

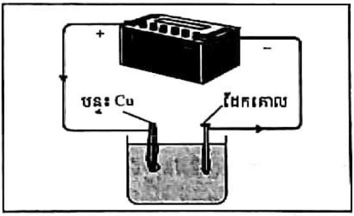

បើគេឱ្យចរន្តអគ្គិសនីឆ្លងកាត់សូលុយស្យុងទង់ដែងស៊ុលផាត ដែលមានអេឡិចត្រូតម្ខាងធ្វើពីដែកគោល ហើយម្ខាងទៀតធ្វើពីបន្ទះទង់ដែង យើងឃើញមានកំណទង់ដែងនៅលើដែកគោល ។ ក្នុងករណីនេះមានសារធាតុថ្មីកើតឡើង ។

5. បំលែងដោយល្បាយ

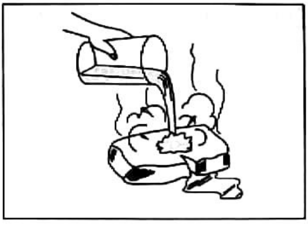

បំលែងរូបធាតុអាចកើតឡើងនៅពេលដែលគេដាក់សារធាតុទាំងឡាយលាយជាមួយគ្នា ។ *ឧទាហរណ៍* ពេលយើងចាក់ទឹកខ្មេះទៅលើដុំថ្មកំបោរ ឬសំបកខ្យងយើងឃើញមានពពុះលេចឡើង ។ ពពុះតូចៗនេះគឺជា ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត ។

៦. ប្រតិកម្មគីមី

យើងបានសិក្សារួចហើយពីបំលែងដែលបណ្តាលមកពីកម្តៅ ពន្លឺ ចរន្តអគ្គិសនី និងបំលែងដោយល្បាយ ។ ក្នុងបណ្តាបំលែងខាងលើនេះ បើមានអង្គធាតុថ្មីមួយ ឬច្រើនកកើតគេហៅថា **ប្រតិកម្មគីមី** ។ អង្គធាតុថ្មីដែលកកើតក្រោយប្រតិកម្មនេះហៅថា **អង្គធាតុកកើត ឬផលិតផល** នៃប្រតិកម្ម ។ ក្នុងពេលប្រតិកម្មគីមីថាមពល (កម្តៅ ឬពន្លឺ) ត្រូវបានបញ្ចេញ ឬស្រូបចូល ។

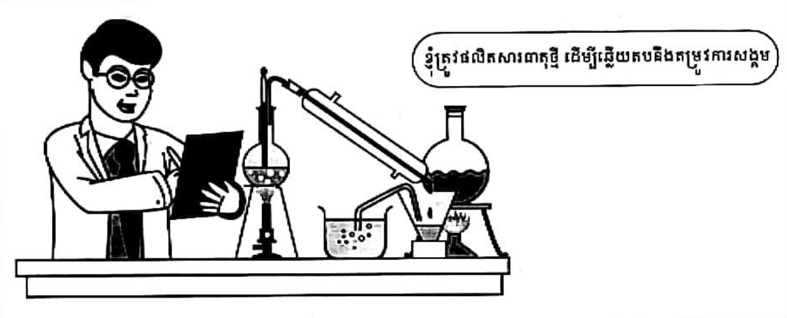

ប្រតិកម្មគីមីមានសារៈសំខាន់ណាស់ក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃរបស់យើង ។ យើងបង្កើតនិងប្រើប្រាស់ប្រតិកម្មគីមីសម្រាប់ផលិតសំភារៈប្រើប្រាស់ ដូចជា សាប៊ូ ឧបករណ៍ប្លាស្ទិច នំប៉័ង ថ្នាំពេទ្យ . . . ។ រថយន្តអាចទៅមុខបានដោយសារចំហេះប្រេងឥន្ធនៈក្នុងម៉ាស៊ីន ។ អាគុយផ្តល់ចរន្តអគ្គិសនីដោយសារមានប្រតិកម្មគីមីកើតឡើងក្នុងអាគុយ ។ ប្រតិកម្មគីមីទាំងអស់មិនសុទ្ធតែមានប្រយោជន៍នោះទេ ។ ***ឧទាហរណ៍*** ច្រែះដែក ។ ដែកចូលរួមប្រតិកម្មជាមួយអុកស៊ីសែននិងទឹកបង្កើតជា ច្រែះដែក ដែលអាចធ្វើឱ្យដែកពុកខូចប្រើលែងបាន ។

មេរៀនសង្ខេប

- បំលែងរូបធាតុអាចកើតមានគ្រប់ពេលវេលា ។
- បំលែងរូបធាតុអាចកើតមានក្រោមអំពើ ៖ កម្ដៅ ពន្លឺ ចរន្តអគ្គិសនី និងល្បាយ ។
- កម្ដៅអាចបង្កើតឱ្យមានបំលែងរូបធាតុដូចខាងក្រោម ៖ **បំលែងភាពរូប រលាយ រំពុះ បំបែក ចំហេះ រីកមាឌ រួមមាឌ បន្សុំ** ។
- បំលែងសំខាន់ៗក្រោមអំពើនៃពន្លឺ
  - អំពើនៃពន្លឺទៅលើស្លឹករុក្ខជាតិបៃតង (រស្មីសំយោគ)
  - អំពើនៃពន្លឺទៅលើភីលថត ។
- ប្រតិកម្មគីមី គឺជាលំនាំដែលអង្គធាតុថ្មីមួយឬច្រើនបានកកើត ។ ក្នុងពេលនោះថាមពល (កម្ដៅ ឬពន្លឺ) ត្រូវបានបញ្ចេញ ឬស្រូប ។ អង្គធាតុថ្មីដែលកកើតឡើងនោះហៅថា **អង្គធាតុកកើតឬផលិតផល** ។

? សំណួរ

1. តើបំលែងរូបធាតុកើតមាននៅពេលណា ?
2. តើបំលែងរូបធាតុកើតមានឡើងដោយកត្តាអ្វីខ្លះ ?
3. តើរស្មីសំយោគកើតឡើងដោយសារអ្វី ?
4. តើបំលែងដែលមានអង្គធាតុថ្មីមួយ ឬច្រើនកកើតហៅថាបំលែងអ្វី ?
5. តើអង្គធាតុដែលកកើតក្រោយប្រតិកម្មគេឱ្យឈ្មោះអ្វី ?
6. តើប្រតិកម្មគីមីមានសារៈសំខាន់ដូចម្ដេចខ្លះក្នុងជីវភាពប្រចាំថ្ងៃ ?

? សំណួរនិងលំហាត់ជំពូក 2

I. ចូរគូសសញ្ញា (✓) ក្នុងប្រអប់នៅខាងមុខចម្លើយដែលត្រឹមត្រូវ

1. ថាមពលកម្ដៅត្រូវបានបញ្ចេញទៅឱ្យមជ្ឈដ្ឋានខាងក្រៅនៅពេល

☐ ក. រំពុះ ☐ ខ. រំហួត ☐ គ. រលាយ ☐ ឃ. កំណក ។

2. ថាមពលកម្ដៅត្រូវបានស្រូបចូលនៅ

☐ ក. កំណកអង្គធាតុ ☐ ខ. កំណាជាញើស

☐ គ. ដាំអង្គធាតុរាវឱ្យពុះ ☐ ឃ. ធ្វើអង្គធាតុរាវឱ្យត្រជាក់ ។

3. អង្គធាតុរឹងមិនអាចបណ្ដែនបានព្រោះ

☐ ក. ភាគល្អិតបង្ករបស់វាធំ ☐ ខ. វាមានចន្លោះទំនេរតូចរវាងភាគល្អិតនីមួយៗ

☐ គ. ភាគល្អិតរបស់វាមានទីតាំងកំណត់ ☐ ឃ. ភាគល្អិតរបស់វាញ័រ និងវិលជុំវិញ ។

4. តើណាមួយដែលបង្ហាញពីបំលាស់ប្ដូរភាពរូប ?

☐ ក. ទឹកប្ដូរទៅជាចំហាយ ☐ ខ. ល្បាយទឹកខ្មេះ និងទឹក

☐ គ. ការច្រោះខ្សាច់ចេញពីទឹក និងខ្សាច់ ☐ ឃ. ការបំបែកដុំថ្មកំបោរទៅជាកំទេចតូចៗ ។

5. ដ្យាក្រាមខាងក្រោមនេះបង្ហាញពីបំលាស់ប្ដូរភាពរូបទាំងបីនៃរូបធាតុ

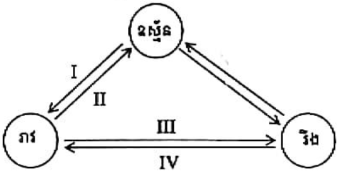

តើបំលាស់ប្ដូរណាមួយដែលបង្ហាញពីកំណាជាញើស ?

☐ ក. ព្រួញទី I ☐ ខ. ព្រួញទី II ☐ គ. ព្រួញទី III ☐ ឃ. ព្រួញទី IV ។

6. តើអង្គធាតុណាមួយដែលរងបាតុភូតរំហើរ កាលណាវាត្រូវកម្ដៅ

☐ ក. ស្ពាន់ធ័រ ☐ ខ. ស្ករ ☐ គ. អ៊ីយ៉ូត ☐ ឃ. ក្រមួន ។

7. ក្នុងចំណោមបាតុភូតខាងក្រោមនេះ តើណាមួយមិនមែនជាប្រតិកម្មគីមី ?

☐ ក. ចំហេះឈើ ☐ ខ. ការរលាយទឹកកក

☐ គ. ការរលួយនៃផ្លែខ្នុរ ☐ ឃ. ការផ្ទុះនៃកាំជ្រួច ។

II. ចូរបំពេញល្បះខាងក្រោមឱ្យមានន័យត្រឹមត្រូវ

1. នៅពេលកំណក . . . . នៅថេរព្រោះ . . . . កម្ដៅត្រូវបានរំដោះចេញទៅឱ្យមជ្ឈដ្ឋានដែលនៅជុំវិញ ។
2. លំនាំដែលភាពរឹងប្លែងដោយផ្ទាល់ ទៅជា . . . ដោយមិនឆ្លងកាត់ភាពរាវហៅថា . . . ។
3. បំលែងទាំងឡាយដែលមាន . . . . . . មួយ ឬច្រើនកកើតហៅថា . . . . . ។
4. ដែកចូលរួមប្រតិកម្មជាមួយ . . . . . . និងទឹកបង្កើតបានជា . . . . ។

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. តារាងខាងក្រោមនេះបង្ហាញពីចំណុចរលាយ និងចំណុចរំពុះរបស់សារធាតុមួយចំនួន :

សារធាតុ	ចំណុចរលាយ (°C)	ចំណុចរំពុះ (°C)
A	–219	–183
B	0	100
C	1.535	2890
D	–117	78

ក. តើសារធាតុណាជាទឹក ?

ខ. តើសារធាតុណាជាឧស្ម័ននៅសីតុណ្ហភាពបន្ទប់ ?

គ. តើសារធាតុណាជាអង្គធាតុរឹងនៅសីតុណ្ហភាពបន្ទប់ ?

2. ចូរបង្ហាញពីភាពខុសគ្នានៃលំនាំរំពុះ និងលំនាំរំហួត ។

ក. ចូរពណ៌នាបង្ហាញពីលំនាំដែលទឹកកកបំលែងទៅជាទឹក ហើយទឹកបំលែងទៅជាចំហាយ ។

ខ. ចូរបង្ហាញពីភាពរូបរបស់លំនាំខាងលើនេះ ។

3. ចូរឱ្យឈ្មោះលំនាំបំលែងរូបបីយ៉ាងដែលចាំបាច់ត្រូវស្រូបកម្ដៅ ។

ពិសោធន៍ (ក) ចានទឹកទុកហាលខ្យល់

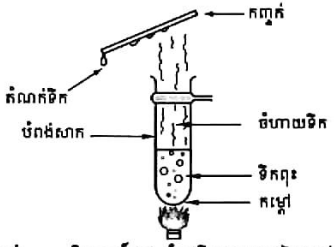

ពិសោធន៍ (ខ) កំដៅទឹកដោយចង្កៀងអាល់កុល

រូបភាពខាងលើនេះបង្ហាញពីការពិសោធពីរយ៉ាងស្ដីពី បំលាស់ប្ដូរភាពរូបនៃរូបធាតុ ។

ក. ចំពោះពិសោធន៍ (ក)

(I). ទស្សន៍ទាយពីបំលាស់ប្ដូរមាឌរបស់ទឹកនៅក្នុងចានក្រោយរយៈពេល 2 – 3 ម៉ោង ។

(II). ឱ្យឈ្មោះលំនាំដែលយើងទស្សន៍ទាយនៅក្នុងចំណុច (I) ។

ខ. ទឹកបំលែងទៅជាចំហាយ កាលណាយើងដុតវាដល់សីតុណ្ហភាព 100°C ក្នុងពិសោធន៍ (ខ) ។

(I). ឱ្យឈ្មោះលំនាំដែលកកើតនៅក្នុងពិសោធន៍ (ខ)

(II). រៀបរាប់ពីចលនានៃភាគល្អិតរបស់ទឹកនៅពេលយើងដុតកម្ដៅវា ។

គ. ពណ៌នាពីលក្ខណៈខុសគ្នានៃលំនាំពិសោធន៍ (ក) និងពិសោធន៍ (ខ)

ឃ. (I). តាមពិសោធន៍ (ខ) តើមានអ្វីកើតឡើងពេលដែលចំហាយទឹកភាយទៅប៉ះនឹងកញ្ចក់ ?

(II). ហៅឈ្មោះលំនាំនៅចំណុច (ឃ) នេះ ។

ជំពូក 3 ខ្យល់

ខ្យល់មាននៅជុំវិញខ្លួនយើង ។ នៅលើពិភពលោកយើងនេះ ប្រសិនបើគ្មានខ្យល់ទេនោះ ក៏ពុំមានជីវិតរស់នៅដែរ ។ ខ្យល់មានសារៈសំខាន់ណាស់សម្រាប់ទ្រទ្រង់ចំហេះនិងសម្រាប់ជីវិត ។

មេរៀនទី

1 ខ្យល់

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ពណ៌នាបានពីលក្ខណៈ និងសមាសភាពខ្យល់
- រកអត្តសញ្ញាណឧស្ម័នក្នុងខ្យល់
- ពណ៌នាពីសារប្រយោជន៍នៃខ្យល់ចំពោះភាវៈមានជីវិត ។

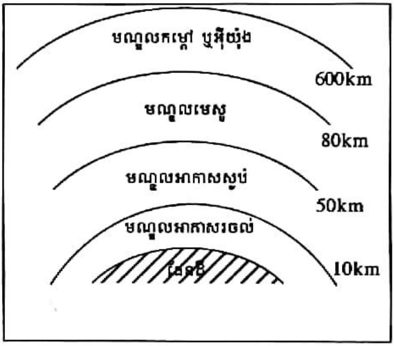

ខ្យល់ជារូបធាតុពិសេសម្យ៉ាងដែលមាននៅជុំវិញខ្លួនយើង ហើយដែលយើងមើលមិនឃើញ ។ ខ្យល់ដែលនៅព័ទ្ធជុំវិញផែនដីជាស្រទាប់មួយហៅថា "**បរិយាកាស**" ។ ស្រទាប់ខ្យល់នេះចែកចេញជាបួនស្រទាប់គឺ ៖ **មណ្ឌលអាកាសរចល់ មណ្ឌលអាកាសស្ងប់** មណ្ឌលមេសូ និង**មណ្ឌលកម្ដៅ ឬមណ្ឌលអ៊ីយ៉ុង** ។ មនុស្សយើងរស់នៅក្នុងមណ្ឌលអាកាសរចល់ ហើយពេលខ្លះយើងធ្វើដំណើរទៅកាន់មណ្ឌលអាកាសស្ងប់ផងដែរ ។ មានតែអ្នកអវកាសទេដែលបានធ្វើដំណើរផុតបរិយាកាសទៅកាន់ស្ថានីយអវកាសអន្តរជាតិដែលមានចម្ងាយ 390km ឬទៅឋានព្រះចន្ទចម្ងាយ 35 6000 km ពីផែនដី ។ កាលណារយៈកម្ពស់កាន់តែខ្ពស់ខ្យល់កាន់តែខ្សត់ទៅៗ ។

1. ខ្យល់

តើយើងអាចដឹងថាមានខ្យល់ដោយសារអ្វី ? ខ្យល់ឋិតនៅជុំវិញខ្លួនយើង តែយើងមិនអាចមើលឃើញ ។

1.1. សង្កេត

ចូរពិនិត្យរូបភាពទាំងអស់នេះ

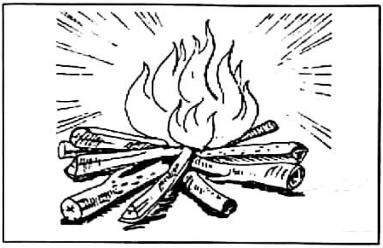

ភ្នក់ភ្លើង

ខ្យល់បក់ដើមឈើយោលយោគ

- តើចំហេះអុសត្រូវការអ្វីជាចាំបាច់ ?
- តើមូលហេតុអ្វី បណ្តាលឱ្យដើមឈើយោលយោគ ?
- ហេតុអ្វីបានជាកង់រថយន្តនេះមិនអាចដំណើរការបាន ?
- ចូររកឧទាហរណ៍ផ្សេងៗទៀតដែលបង្ហាញពីវត្តមាននៃខ្យល់ ។

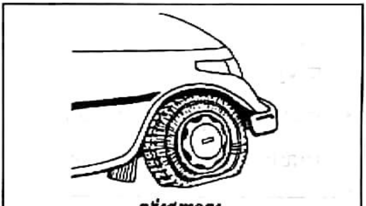

កង់រថយន្តធ្លុះ

1.2. លក្ខណៈខ្យល់

ក. ខ្យល់អាចផ្ទេរបាន

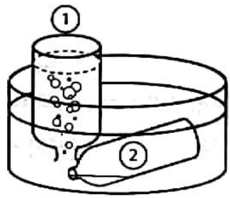

មុនពិសោធន៍ដបទី (2) មាន ខ្យល់ពេញ ហើយដបទី (1) មានទឹកពេញ

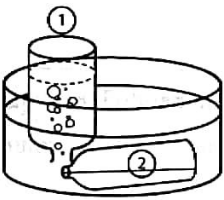

ពេលពិសោធន៍ខ្យល់ក្នុងដបទី (2) បានផ្ទេរចូលក្នុងដបទី (1)

សន្និដ្ឋាន : ខ្យល់អាចផ្ទេរពីដបមួយទៅដបមួយទៀត ឬទៅបំពង់ផ្សេងទៀតបានគេថាខ្យល់ជាសន្ទនីយ ។

ខ. ខ្យល់មានម៉ាស

បាល់ដែលមានខ្យល់ណែន (តឹង) ធ្ងន់ជាងបាល់ធូរ ។ ខ្យល់មួយលីត្រមានម៉ាស 1.3g ។

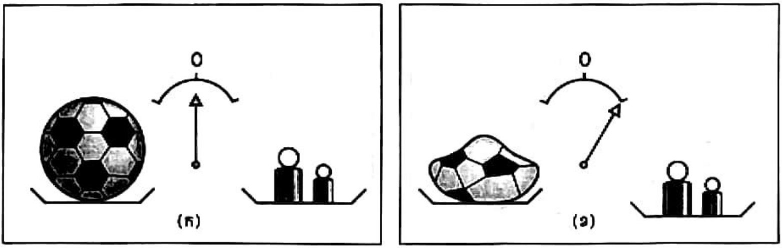

អនុវត្តន៍

- បន្ទប់មួយមានមាឌ $50m^3$ ឬ 50 000ℓ ។ គណនាម៉ាសខ្យល់ដែលមានក្នុងបន្ទប់នោះជា g និងជា kg ? (ខ្យល់ 1ℓ មានម៉ាស 1.3g)
- បាល់មួយមានខ្យល់ពេញ មានម៉ាស 1.248 kg ។ គេបន្ធូរខ្យល់អស់ 1.5ℓ ។ រកម៉ាសបាល់ក្រោយពេលបន្ធូរខ្យល់រួចគិតជា kg និងជា g ? (ខ្យល់ 1ℓ មានម៉ាស 1.3g)

គ. ខ្យល់អាចបង្រួមបាន

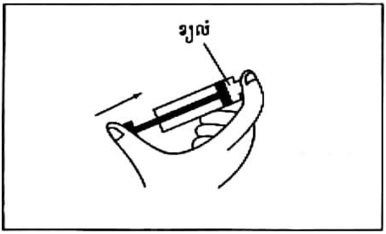

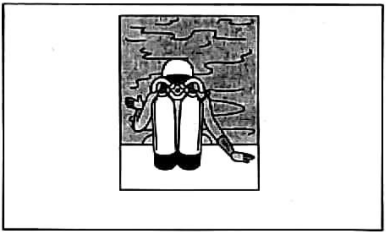

បើគេសង្កត់ទៅលើដងស្នប់ ឬដងសឺរ៉ាំង គេសង្កេតឃើញមាឌខ្យល់រួមគេថាខ្យល់ អាចបង្រួមបាន ។ គេប្រើដបអុកស៊ីសែនសម្រាប់ដកដង្ហើមពេលមុជទឹកទៅក្រោមបាតទន្លេ ឬសមុទ្ររយៈពេលយូរ ។ អុកស៊ីសែននៅក្នុងដបនេះ ត្រូវបានគេបង្រួមមាឌវា ។

ឃ. ខ្យល់អាចពង្រាវបាន

ខ្យល់រាវត្រជាក់ខ្លាំងណាស់ គេរក្សាវានៅក្នុងធុងពិសេសម្យ៉ាង ។ ដើម្បីប្តូរឧស្ម័នឱ្យទៅជាខ្យល់រាវ គេត្រូវបញ្ចុះសីតុណ្ហភាពរហូតដល់ 193°C ក្រោមសូន្យ ។ ខ្យល់រាវ មានពណ៌ខៀវវាអាចធ្វើឱ្យបារ៉ែតកកបាន ។

2. សមាសភាពខ្យល់

ប្រហែល 200 ឆ្នាំមុន គេគិតថាខ្យល់ដកដង្ហើមគឺជាសារធាតុម្យ៉ាងសុទ្ធដូចគ្នានឹងមាស ឬបារ៉តដែរ ។ ប៉ុន្តែតាមពិតខ្យល់ជាល្បាយនៃឧស្ម័នច្រើនយ៉ាងដូចជា អាសូត អុកស៊ីសែន ឧស្ម័នកម្រ ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត ចំហាយទឹក និងឧស្ម័នដទៃទៀត ។ ធាតុផ្សំរបស់ខ្យល់មិនស្មើគ្នាគ្រប់ទីកន្លែងនោះទេ ។ វាប្រែប្រួលពីមួយថ្ងៃទៅមួយថ្ងៃ និងពីកន្លែងមួយទៅកន្លែងមួយទៀត ។ ***ឧទាហរណ៍*** ពេលអាកាសធាតុសើមមានចំហាយទឹកច្រើននៅក្នុងខ្យល់ ។ ចំណែកខ្យល់នៅទីក្រុងដែលមានមនុស្សអ៊ូអរ និងតំបន់ឧស្សាហកម្មសម្បូរឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតព្រមទាំងឧស្ម័នពុលជាច្រើនទៀត ។

- នៅក្នុងខ្យល់មាន

- អាសូត	78 %
- អុកស៊ីសែន	21 %
- ឧស្ម័នកម្រ	0.97 %
- ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត	0.03 %

ក្រៅពីនេះ គឺចំហាយទឹក និងឧស្ម័នចេញពីរោងចក្រផ្សេងៗទៀត ។

2.1. លក្ខណៈរូបឧស្ម័នក្នុងខ្យល់

ក. ឧស្ម័នអាសូត

- អសកម្ម
- មិនងាយធ្វើប្រតិកម្មជាមួយធាតុដទៃទៀត
- ចាំបាច់សម្រាប់រុក្ខជាតិដើម្បីបង្កើតប្រូតេអ៊ីន ។

ខ. ឧស្ម័នអុកស៊ីសែន

- សកម្មបំផុត
- ចាំបាច់សម្រាប់ចំហេះ (ទ្រទ្រង់ចំហេះ)
- ចាំបាច់សម្រាប់ភាវៈរស់ក្នុងការដកដង្ហើម
- បានពីរស្មីសំយោគនៃរុក្ខជាតិបៃតង ។

គ. ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត

- ចាំបាច់ចំពោះរុក្ខជាតិដើម្បីធ្វើរស្មីសំយោគ
- បានពីដង្ហើមចេញនៃភាវៈរស់ និងចំហេះសមាសធាតុកាបូន
- មិនទ្រទ្រង់ចំហេះ ។

ឃ. ឧស្ម័នកេប្រ

- អសកម្ម
- មិនងាយធ្វើប្រតិកម្មជាមួយសារធាតុផ្សេងទៀត ។

3. អត្តសញ្ញាណកម្មឧស្ម័នក្នុងខ្យល់

យើងមិនអាចមើលឃើញខ្យល់ ឬឧស្ម័នផ្សេងៗដែលមាននៅក្នុងខ្យល់ទេ ។ តែយើងអាចដឹងបានតាមរយៈការពិសោធ ។

3.1. អត្តសញ្ញាណកម្មឧស្ម័នអុកស៊ីសែន

បើយើងដាក់គ្រាប់ឈើគូសដែលមានតែរងើកភ្លើង ចូលទៅក្នុងបំពង់សាកមានផ្ទុកអុកស៊ីសែននោះ គ្រាប់ឈើគូសក៏ឆេះច្រាលឡើង ។

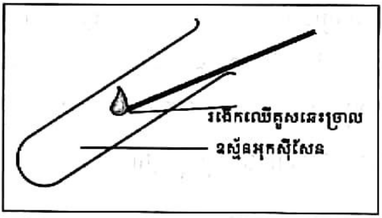

3.2. អត្តសញ្ញាណកម្មឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត

យើងដឹងហើយថាមនុស្សយើងស្រូបយកឧស្ម័នអុកស៊ីសែន ហើយបញ្ចេញឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតតាមរយៈដង្ហើមចេញ ។ ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតអាចធ្វើឱ្យទឹកកំបោរថ្លាឡើងល្អក់ ។

យកកែវមួយដាក់ទឹកកំបោរថ្លារួចយកបំពង់កែវ ឬជ័រមកផ្លុំខ្យល់ដង្ហើមចេញចូលក្នុងកែវនោះ ។ យើងសង្កេតឃើញថា ទឹកកំបោរថ្លាក្នុងកែវនោះប្រែជា ល្អក់ ។ បាតុភូតនេះ អាចបញ្ជាក់បានថាឧស្ម័នដង្ហើមចេញ គឺជាឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត ។

4. ភាវៈមានជីវិត និងខ្យល់

មនុស្ស សត្វ និងរុក្ខជាតិត្រូវការឧស្ម័នអុកស៊ីសែនដើម្បីរស់ ។ ភាវៈរស់ទាំងអស់ស្រូបយកអុកស៊ីសែនពីខ្យល់នៅពេលដកដង្ហើម ។ ចំណែករុក្ខជាតិ និងសត្វដែលរស់នៅក្នុងទឹកក៏ត្រូវការឧស្ម័នអុកស៊ីសែនដែលមាននៅក្នុងទឹកដែរ ។ ពេលដែលព្រះអាទិត្យបញ្ចេញពន្លឺ រុក្ខជាតិបៃតងស្រូបយកឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតពីខ្យល់ និងទឹកដើម្បីផលិតជាអាហារ លំនាំនេះហៅថា “ រស្មីសំយោគ ” ។

ម្យ៉ាងទៀតមនុស្ស សត្វ និងរុក្ខជាតិត្រូវការអាសូតដើម្បីបង្កើត ប្រូតេអ៊ីន សម្រាប់ចំធាត់ តែគេមិនអាចប្រើអាសូតដោយផ្ទាល់ពីខ្យល់បានទេ ។

ចំពោះរុក្ខជាតិទទួលបានអាសូតពីសមាសធាតុអាសូត ។ សមាសធាតុនេះ គេឃើញមាននៅក្នុងដី ឬក្នុងជី ដែលកសិករបានប្រើសម្រាប់ដាក់ដំណាំ ។ ចំណែកឯសត្វវិញទទួលអាសូតបានដោយវាស៊ីរុក្ខជាតិ ឬសត្វដទៃទៀត ។

ប៉ុន្តែមនុស្សយើងទទួលបានអាសូតដោយយើងញ៉ាំបន្លែ ផ្លែឈើ ត្រី ឬសាច់សត្វផ្សេងៗ ។

សង្ខេបមេរៀន

- ខ្យល់មាននៅជុំវិញខ្លួនយើង ។
- ខ្យល់ជាល្បាយនៃសារធាតុ : អាសូត អុកស៊ីសែន ឧស្ម័នកម្រ ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត ចំហាយទឹក និងឧស្ម័នផ្សេងៗទៀត ។
- សមាមាត្រនៃឧស្ម័ននៅក្នុងខ្យល់តែងខុសៗគ្នាទៅតាមទីកន្លែង ធាតុអាកាស រដូវ និងតំបន់ឧស្សាហកម្ម ។
- ឧស្ម័នអុកស៊ីសែនធ្វើឱ្យរងើកភ្លើងឈើគូសឆេះច្រាលឡើង ។
- ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតធ្វើឱ្យទឹកកំបោរថ្លាឡើងល្អក់ ។
- ភាវៈមានជីវិតត្រូវការអុកស៊ីសែនដើម្បីរស់ ។
- ភាវៈមានជីវិតត្រូវការអាសូតដើម្បីបង្កើតប្រូតេអ៊ីនសម្រាប់ធំធាត់ ។
- រុក្ខជាតិបៃតងត្រូវការឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតនិងចំហាយទឹកដើម្បីផលិតអាហារពេលធ្វើរស្មីសំយោគ ។

? សំណួរ

1. " ខ្យល់ជារូបធាតុ " ចូរពន្យល់ ។
2. តើសមាសភាពខ្យល់មានអ្វីខ្លះ ?
3. តើខ្យល់នៅតំបន់មាត់សមុទ្រ និងខ្យល់នៅតំបន់វាលខ្សាច់មានបរិមាណចំហាយទឹកដូចគ្នាឬទេ ? ព្រោះអ្វី ?
4. ចូរសរសេរឈ្មោះឧស្ម័នដែលមាននៅក្នុងខ្យល់តាមលំដាប់ពីសម្បូរទៅខ្វះ : អុកស៊ីសែន កាបូនឌីអុកស៊ីត អាសូត ឧស្ម័នកម្រ ។
5. ប្រសិនបើមានការប្រែប្រួលសមាមាត្រនៃឧស្ម័ននៅក្នុងខ្យល់ដូចខាងក្រោម តើជីវិតនឹងប្រែប្រួលយ៉ាងណា ?

   ក. អុកស៊ីសែន 78 % អាសូត 21 % និងឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត 0.03 % ។

   ខ. អាសូត 78 % ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត 21 % និងអុកស៊ីសែន 0.03 % ។

6. ក្នុងបណ្ដាអំណះអំណាងខាងក្រោមនេះ តើអំណះអំណាងណាខ្លះត្រឹមត្រូវ ?

ក. ខ្យល់មានលក្ខណៈថ្លា

ខ. ខ្យល់មានក្លិន

គ. ខ្យល់អាចបង្រួមបាន

ឃ. ខ្យល់មិនអាចមើលឃើញ

ង. ខ្យល់អាចផ្ទេរបាន

ច. ខ្យល់មានរាងច្បាស់លាស់

ឆ. ខ្យល់មានម៉ាស

ជ. ខ្យល់អាចក្លាយជារាវ ។

7. បន្ទប់មួយមានវិមាត្រ

បណ្ដោយ : 6m , ទទឹង : 4m , កម្ពស់ : 2.5m

ក. គណនាមាឌបន្ទប់នោះ គិតជា m^3 និងជា ℓ ។

ខ. គណនាម៉ាសខ្យល់ក្នុងបន្ទប់នេះជា g និងជា kg ។ (ខ្យល់ 1ℓ មានម៉ាស 1.3g)

មេរៀនទី

2 ធាតុកង្វក់ខ្យល់

ចប់មេរៀននេះ សិស្សអាច

- ពណ៌នាពីឈ្មោះធាតុពុលក្នុងខ្យល់
- ពណ៌នាពីប្រភពធាតុពុល និងឥទ្ធិពលវា
- មានស្មារតីថែរក្សាបរិស្ថាន
- ពណ៌នាពីផលផ្ទះកញ្ចក់ ។

ខ្យល់បរិសុទ្ធជារូបធាតុមានសារៈសំខាន់ និងចាំបាច់សម្រាប់ភាវៈរស់ទាំងអស់ ។

1. កង្វក់ខ្យល់

ខ្យល់ដែលយើងដកដង្ហើមជាខ្យល់បរិសុទ្ធ ប៉ុន្តែករណីខ្លះក៏មិនបរិសុទ្ធដែរ ។ ***ឧទាហរណ៍*** ខ្យល់ក្នុងទីក្រុង ឬខ្យល់នៅតំបន់ដែលមានរោងឧស្សាហកម្ម . . . ។ កង្វក់ខ្យល់បណ្តាលមកពីមានវត្ថុមានសារធាតុមិនល្អផ្សេងៗ និងមានគ្រោះថ្នាក់នៅក្នុងខ្យល់ ។ សារធាតុទាំងនេះហៅថា " **សារធាតុពុល** " ។ សារធាតុពុលនោះអាចជាឧស្ម័នឬភាគល្អិតនៃអង្គធាតុរឹងដែលធ្វើឱ្យ **កង្វក់ខ្យល់** ។ សារធាតុពុលភាគច្រើនបណ្តាលមកពីលទ្ធផលនៃសកម្មភាពរបស់មនុស្ស ។ កង្វក់បរិយាកាសក្នុងទីក្រុងខ្លះមានសភាពធ្ងន់ធ្ងរណាស់ដែលបណ្តាលមកពីផ្សែងយានយន្ត ឬផ្សែងរោងចក្រ ។

ដូច្នេះដើម្បីចៀសវាងដកដង្ហើមដោយខ្យល់ពុលនេះ យើងគប្បីពាក់ម៉ាស ឬស្រោមច្រមុះដែលមានតម្រង ។ ជាទូទៅកង្វក់ខ្យល់នៅតំបន់ទីក្រុង និងឧស្សាហកម្មខ្លាំងជាងនៅតំបន់ជនបទ ។ ផ្សែងយានយន្តមានផ្ទុកឧស្ម័នកាបូនម៉ូណូអុកស៊ីត និងសមាសធាតុសំណជាប្រភពសំខាន់បំផុតនៃកង្វក់ខ្យល់ក្នុងទីក្រុង ។

2. ធាតុពុលក្នុងខ្យល់ និងប្រភព

2.1. ស្ពាន់ធ័រឌីអុកស៊ីត

ជាសារធាតុម្យ៉ាងដែលភាយចេញពីចំហេះឥន្ធនៈ ដូចជាធ្យូងថ្ម ប្រេងក្នុងរោងចក្រ ... ។ វាជាឧស្ម័នពុល ធ្វើឱ្យស្ទះដង្ហើម រលាកទងសួត និងធ្វើឱ្យរុក្ខជាតិលូតលាស់យឺតព្រមទាំងរលាយក្នុងទឹកភ្លៀង បង្កើតបានជាភ្លៀងអាស៊ីត ។

2.2. កាបូនម៉ូណូអុកស៊ីត

ជាឧស្ម័នគ្មានពណ៌ គ្មានក្លិន មានលក្ខណៈពុលខ្លាំង ។ វាកើតឡើងពីចំហេះមិនសព្វនៃប្រេងឥន្ធនៈ ។ បើសិននៅក្នុងខ្យល់មានបរិមាណឧស្ម័ននេះច្រើន វាបណ្តាលឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់ដល់ជីវិត ។

2.3. សមាសធាតុសំណ

ជាភាគល្អិតនៃអង្គធាតុរឹង មានលក្ខណៈពុលខ្លាំង ។ គេបន្ថែមវាទៅក្នុងប្រេងសាំង ដើម្បីឱ្យម៉ាស៊ីនមានចំហេះល្អ ។ នៅក្នុងខ្យល់មានបរិមាណសមាសធាតុនេះច្រើនបណ្តាលឱ្យគ្រោះថ្នាក់ធ្ងន់ធ្ងរដល់ខួរក្បាលក្មេង ។

2.4. អាសូតអុកស៊ីត

ជាឧស្ម័នពុលពិបាកដកដង្ហើម ។ វាកើតឡើងនៅសីតុណ្ហភាពខ្ពស់ ក្នុងពេលម៉ាស៊ីនកំពុងដំណើរការ ។ វារលាយក្នុងទឹកភ្លៀងបង្កើតបានជាភ្លៀងអាស៊ីត ។

2.5. ឧស្ម័នក្លរ៉ូហ្វ្លុយអរ៉ូកាបូន (CFC$_s$)

សមាសធាតុនេះមាននៅក្នុងបំពង់បាញ់ថ្នាំសម្លាប់សត្វល្អិតឬទឹកអប់មួយចំនួន ។ គេប្រើវាជាមេត្រជាក់នៅក្នុងទូទឹកកក ។

សមាសធាតុនេះធ្វើឱ្យស្រទាប់អូសូនស្តើងឬធ្លុះធ្លាយហើយបង្កឱ្យផែនដីកើនកម្តៅ ។

៣. ឥទ្ធិពលមនុស្សទៅលើបរិស្ថាន

៣.១. កំណើនកម្តៅនៅលើផែនដី

អ្នកវិទ្យាសាស្ត្របានគិតថា ប្រសិនបើផែនដីកើនកម្តៅកាន់តែខ្លាំងឡើង នោះទឹកកកនៅតំបន់ប៉ូលនឹងរលាយ បណ្តាលឱ្យកម្ពស់ទឹកសមុទ្រកើន ហើយនាំឱ្យមានទឹកជំនន់លិចទីក្រុង ឬតំបន់ដែលនៅក្បែរមាត់សមុទ្រ ។ ម្យ៉ាងទៀតកម្រិតទឹកភ្លៀងថយចុះនៅតំបន់ខ្លះបានបង្កឱ្យមានភាពរាំងស្ងួត និងបង្កើតតំបន់វាលលំហ និងទីរហោឋានកាន់តែច្រើន ។

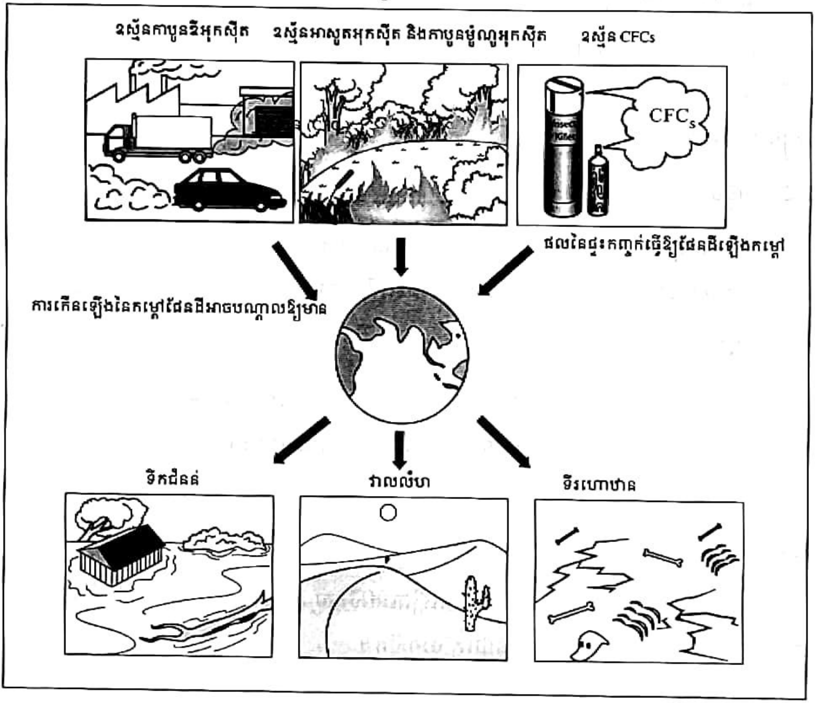

៣.២. ភ្លៀងអាស៊ីត

ស្ពាន់ធ័រឌីអុកស៊ីតនិងអាសូតអុកស៊ីតដែលបំភាយទៅក្នុងបរិយាកាស ដោយសារម៉ាស៊ីនផ្សេងៗ និងរោងឧស្សាហកម្ម ។ ឧស្ម័នពុលទាំងនេះដែលរលាយក្នុងទឹកភ្លៀងបង្កើតជា ភ្លៀងអាស៊ីត ដែលបង្កឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់យ៉ាងខ្លាំងដល់បរិស្ថាន ។ ភ្លៀងអាស៊ីត ធ្វើឱ្យព្រៃឈើនិងត្រីក្នុងទន្លេ ស្ទឹង បឹង . . . ស្លាប់ ហើយនឹងអាចធ្វើឱ្យអគារ រូបសំណាកខូចខាត ។

(ក)
រុក្ខជាតិទឹក និងត្រីងាប់

(ខ)
ព្រៃឈើងាប់

(គ)
ខូចខាតរូបសំណាក ឬអគារ

៣.៣. ការស្តើងស្រទាប់អូសូន

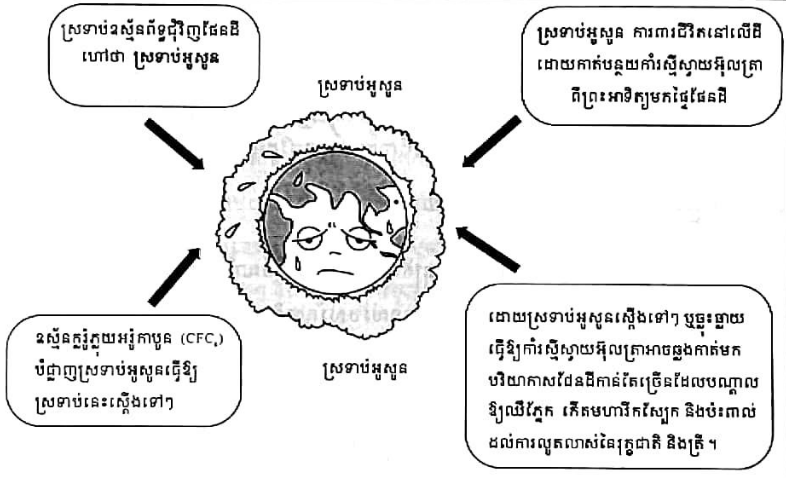

ប្រហែល 25km នៅស្រទាប់អាកាសស្ងប់ គឺស្រទាប់អូសូនដែលជាស្រទាប់ការពារពន្លឺព្រះអាទិត្យ ។ អូសូនជាទម្រង់មួយប្រភេទរបស់អុកស៊ីសែនៈ ដែលមានរូបមន្ត O_3 ។ ស្រទាប់នេះការពារយើងដោយស្រូបកម្មរស្មីស្វាយអ៊ុលត្រាដ៏គ្រោះថ្នាក់ពីព្រះអាទិត្យ ។ កាលណាស្រទាប់អូសូនស្តើងទៅៗ ឬធ្លុះធ្លាយនោះ កាំរស្មីស្វាយអ៊ុលត្រានេះនឹងឆ្លងកាត់មកដល់ផ្ទៃផែនដីដែលអាច :

- សម្លាប់រុក្ខជាតិសមុទ្រតូចៗដែលជាខ្សែអាហារគ្រឹះនៅក្នុងសមុទ្រ ដូច្នេះ ត្រីនិងសត្វសមុទ្រផ្សេងទៀតនឹងគ្មានអាហារ ។
- ធ្វើឱ្យគ្រាប់រុក្ខជាតិមួយចំនួនមិនអាចដុះបាន នាំឱ្យខ្វះចំណីអាហារ ។
- ធ្វើឱ្យខូចភ្នែកនិងបណ្តាលឱ្យកើតជំងឺមហារីកស្បែកចំពោះមនុស្ស ។

៣.៤. ការសំអាតខ្យល់

មនុស្សទាំងអស់នៅទូទាំងពិភពលោក ត្រូវមានភារកិច្ចចូលរួមសំអាតខ្យល់តាមរយៈសកម្មភាពទាំងឡាយដូចខាងក្រោម ៖

- ដើរ ឬជិះកង់ ជំនួសការប្រើរថយន្តក្នុងករណីដែលកន្លែងធ្វើការនៅជិតផ្ទះ ។
- ប្រើប្រាស់ប្រេងសាំង ដែលមានបរិមាណសមាសធាតុសំណតិច ព្រោះវាកាត់បន្ថយកម្រិតសមាសធាតុសំណក្នុងខ្យល់ ។
- បំពាក់ឧបករណ៍បំលែងឱ្យរថយន្តដើម្បីប្លែងឧស្ម័នកាបូនម៉ូណូអុកស៊ីតទៅជាកាបូនឌីអុកស៊ីត និងអុកស៊ីតនៃអាសូតទៅជាឧស្ម័នអាសូត គឺប្លែងឧស្ម័នពុលឱ្យទៅជាឧស្ម័នគ្មានគ្រោះថ្នាក់ ។
- បញ្ឈប់ការប្រើប្រាស់ផលិតផលទាំងឡាយណាដែលមានសារធាតុ **ក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូកាបូន (CFC$_s$)** ។
- ដាំដើមឈើឱ្យបានច្រើន ព្រោះវាស្រូបយកឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតក្នុងពេលធ្វើរស្មីសំយោគ ។
- នៅប្រទេសជឿនលឿនមួយចំនួនគេបានដាក់ឧបករណ៍បំលែងឧស្ម័នពុលដែលភាយពីរោងចក្រឱ្យទៅជាឧស្ម័នគ្មានគ្រោះថ្នាក់សិនមុននិងបំភាយទៅក្នុងបរិយាកាស ។

៤. ផលនៃផ្ទះកញ្ចក់

នៅបណ្តាប្រទេសដែលមានអាកាសធាតុត្រជាក់ កសិករដាំដំណាំនៅក្នុងផ្ទះដែលធ្វើពីកញ្ចក់ ។ ផ្ទះនេះអាចរក្សាកម្តៅគ្រប់គ្រាន់សម្រាប់ការលូតលាស់របស់រុក្ខជាតិ ។ ជញ្ជាំងកញ្ចក់មាននាទីរក្សា និងការពារកម្តៅមិនឱ្យភាយចេញពីផ្ទះ ។ ម្យ៉ាងទៀតវាក៏អាចបំភាយកម្តៅដែលសល់ពីតម្រូវការរបស់រុក្ខជាតិទៅក្នុងបរិយាកាសបានដែរ ។

ដូចគ្នានេះដែរ នៅក្នុងបរិយាកាសក៏មានឧស្ម័នមួយចំនួនដែលធ្វើឱ្យផែនដីឡើងកម្តៅ ។ បាតុភូតបែបនេះហៅថា ផលនៃផ្ទះកញ្ចក់ ។ ***ឧទាហរណ៍*** ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត និងអាសូតអុកស៊ីតមានតួនាទីរក្សា និងរារាំងកម្តៅក្នុងបរិយាកាសមិនឱ្យភាយចេញពីផែនដី ។ បរិមាណសមស្របរបស់ឧស្ម័នផ្ទះកញ្ចក់ក្នុងបរិយាកាស អាចរក្សាកម្តៅក្នុងបរិយាកាស ហើយបង្កលក្ខណៈងាយស្រួលដល់ការលូតលាស់របស់រុក្ខជាតិ និងសត្វ ។ ផ្ទុយទៅវិញប្រសិនបើឧស្ម័ននេះមានច្រើន វានឹងបណ្តាលឱ្យផែនដីកើនកម្តៅឡើង ។

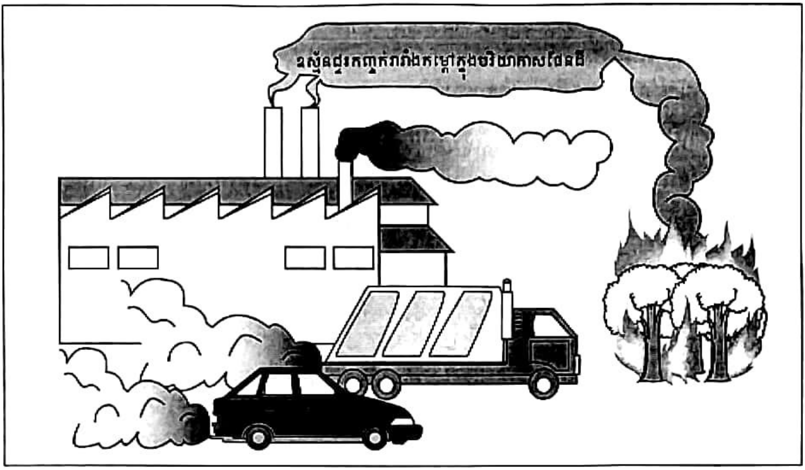

ចំហេះប្រេង ព្រៃឈើ ឧស្ម័នធម្មជាតិ ធ្យូង . . . តែងបំភាយឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតទៅក្នុងបរិយាកាស ។ ដោយបរិមាណឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតមានច្រើននៅក្នុងខ្យល់វាក៏បង្កើនផលនៃផ្ទះកញ្ចក់ ។ ម្យ៉ាងទៀតសារធាតុមួយចំនួនដូចជា **ក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូកាបូន** (CFC_s) ក៏បង្កើនផលនៃផ្ទះកញ្ចក់ដែរ ។ មូលហេតុទាំងអស់នេះហើយដែលធ្វើឱ្យស្រទាប់អូសូនកាន់តែស្តើងទៅៗ ហើយធ្វើឱ្យបរិយាកាសផែនដីកាន់តែក្តៅឡើងៗ និងទទួលគ្រោះថ្នាក់ដោយ **កាំរស្មីស្វាយអ៊ុលត្រា** គ្រោះថ្នាក់នោះមានដូចជា :

- ធ្វើឱ្យរុក្ខជាតិ និងដំណាំកសិកម្មលូតលាស់យឺតយ៉ាវ
- ធ្វើឱ្យទឹកកកនៅតំបន់ប៉ូលរលាយ បង្កើតជាគ្រោះទឹកជំនន់ជន់លិចតំបន់ទំនាប ។ ម្យ៉ាងទៀតធ្វើឱ្យកម្ពស់ទឹកសមុទ្រកើនឡើង ហើយហូរចូលក្នុងបឹងទន្លេដែលនៅជាប់សមុទ្រនាំឱ្យត្រីទឹកសាបនៅតំបន់នោះងាប់ ។

ដើម្បីទប់ទល់និងគ្រោះថ្នាក់ខាងលើនេះ យើងត្រូវអនុវត្តវិធានការដូចតទៅ :

- បន្ថយការប្រើប្រាស់យានយន្តផ្ទាល់ខ្លួន បង្កើនមធ្យោបាយដឹកជញ្ជូនសាធារណៈ
- បន្ថយការកាប់បំផ្លាញព្រៃឈើ
- បង្កើនការដាំដើមឈើ
- កុំប្រើម៉ាស៊ីនត្រជាក់ក្នុងករណីមិនចាំបាច់
- កាត់បន្ថយការប្រើផលិតផលដែលមានសារធាតុក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូកាបូន (CFC_s)
- ប្តូរឧស្ម័នពុលដែលបំភាយពីរោងចក្រ និងយានយន្តឱ្យទៅជាឧស្ម័នគ្មានគ្រោះថ្នាក់ ។

សង្ខេបមេរៀន

- កង្វក់ខ្យល់បណ្ដាលមកពីវត្ថុមានសារធាតុមិនល្អផ្សេងៗនិងមានគ្រោះថ្នាក់នៅក្នុងខ្យល់ ។
- សារធាតុដែលបំពុលខ្យល់ហៅថា " **សារធាតុពុល** " ។
- ប្រភពនៃកង្វក់ខ្យល់គឺ ៖ ឧស្ម័នកាបូនម៉ូណូអុកស៊ីត អុកស៊ីតនៃអាសូត សមាសធាតុសំណ ឧស្ម័នក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូកាបូន (CFC_s) ឧស្ម័នស្ពាន់ធ័រឌីអុកស៊ីត ឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីត ។
- កង្វក់ខ្យល់បណ្ដាលឱ្យប៉ះពាល់ដល់សុខភាព មហន្តរាយដល់បរិស្ថាន ។
- ផលនៃផ្ទះកញ្ចក់ គឺជាការឡើងកម្ដៅផែនដីដែលបណ្ដាលមកពីមានឧស្ម័នខ្លះរក្សាកម្ដៅបរិយាកាសផែនដីដូចជា កាបូនឌីអុកស៊ីត អុកស៊ីតនៃអាសូត . . . ។
- ស្រទាប់អូសូនការពារផែនដីរួចផុតពីគ្រោះថ្នាក់បណ្ដាលពីកាំរស្មីស្វាយអ៊ុលត្រា ។
- កាលណាស្រទាប់អូសូន កាន់តែស្ដើងទៅៗ ឬធ្លុះធ្លាយបណ្ដាលឱ្យកាំរស្មីស្វាយអ៊ុលត្រា អាចឆ្លងកាត់បរិយាកាសផែនដី ហើយបណ្ដាលឱ្យ ៖
  - បំផ្លាញគ្រាប់រុក្ខជាតិ
  - ឈឺភ្នែក និងកើតមហារីកស្បែក
  - មានគ្រោះមហន្តរាយផ្សេងៗដល់បរិស្ថាន ។

? សំណួរ

1. តើកង្វក់ខ្យល់បណ្ដាលមកពីអ្វី ?
2. តើសារធាតុកង្វក់ខ្យល់គេហៅថាអ្វី ?
3. ចូររៀបរាប់ពីប្រភព និងឥទ្ធិពលនៃសារធាតុពុល ៖

   ក. កាបូនម៉ូណូអុកស៊ីត ខ. ស្ពាន់ធ័រឌីអុកស៊ីត

   គ. សមាសធាតុសំណ ។
4. ចូរឱ្យឈ្មោះលំនាំដែលស្រូបយកអុកស៊ីសែនពីខ្យល់ ហើយបញ្ចេញឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតទៅក្នុងខ្យល់វិញ ។
5. តើសមាសភាពខ្យល់នៅទីក្រុងធៀបនឹងខ្យល់នៅជនបទខុសគ្នាដូចម្ដេចខ្លះ ? ចូរពន្យល់ ?
6. តើស្រទាប់អូសូនជាអ្វី ? ឱ្យឈ្មោះសារធាតុពុលដែលជាមូលហេតុធ្វើឱ្យស្ដើងស្រទាប់អូសូន ។
7. តើឥទ្ធិពលដែលបណ្ដាលមកពីកម្រិតឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតខ្ពស់នៅក្នុងខ្យល់ហៅថាអ្វី ?

? សំណួរនិងលំហាត់ជំពូក 3

I. ចូរគូសសញ្ញា(✓) ក្នុងប្រអប់នៅខាងមុខចម្លើយដែលត្រឹមត្រូវមានតែមួយគត់

1. តើសារធាតុខាងក្រោមនេះ ណាមួយជាធាតុពុលក្នុងខ្យល់ ?

☐ ក. អុកស៊ីសែន ☐ ខ . កាបូនម៉ូណូអុកស៊ីត

☐ គ. ចំហាយទឹក ☐ ឃ . អាសូត ។

2. ក្នុងចំណោមសារធាតុខាងក្រោមនេះ តើណាមួយដែលបំផ្លាញស្រទាប់អូសូន ?

☐ ក. អុកស៊ីតនៃអាសូត ☐ ខ . ស្ពាន់ធ័រឌីអុកស៊ីត

☐ គ. ក្លរ៉ូភ្លុយអរ៉ូកាបូន (CFC_s) ☐ ឃ . សមាសធាតុសំណ ។

3. តើសមាសភាពជាភាគរយនៃឧស្ម័នណាមួយដែលត្រឹមត្រូវមាននៅក្នុងខ្យល់ ?

☐ ក. អាសូត 80 % ☐ ខ . អុកស៊ីសែន 19 %

☐ គ. កាបូនឌីអុកស៊ីត 0.3 % ☐ ឃ . ឧស្ម័នកម្រ 0.97 % ។

4. កំណើនឧស្ម័នកាបូនឌីអុកស៊ីតក្នុងខ្យល់រាំងការផ្ទេរកម្ដៅពីផែនដី ។ ជាលទ្ធផលផែនដីឡើងកម្ដៅ ។ ចូរឱ្យឈ្មោះបាតុភូតនេះ ?

☐ ក. ផលនៃផ្ទះកញ្ចក់ ☐ ខ . ភ្លៀងអាស៊ីត

☐ គ. កង្វក់ខ្យល់ ☐ ឃ . ការស្តើងស្រទាប់អូសូន ។

II. ចូរបំពេញល្បះខាងក្រោមនេះឱ្យមានន័យត្រឹមត្រូវ

1. មនុស្ស សត្វ និង . . . ត្រូវការឧស្ម័ន . . . ដើម្បីរស់ ។

2. ពេលដែលព្រះអាទិត្យបញ្ចេញ . . . រុក្ខជាតិបៃតងស្រូបយកឧស្ម័ន . . . ពីខ្យល់ និងទឹកដើម្បីផលិតជាអាហារលំនាំនេះហៅថា . . . ។

3. សារធាតុពុលអាចជាឧស្ម័នឬ . . . នៃអង្គធាតុរឹងដែលធ្វើឱ្យ . . . ។

4. .... និងអាសូតអុកស៊ីត ដែលបំភាយទៅក្នុង .... ដោយសារម៉ាស៊ីនផ្សេងៗ និងរោងឧស្សាហកម្មជាឧស្ម័ន .... ដែលរលាយក្នុងទឹកភ្លៀងបង្កើតជា .... ដែលបង្កឱ្យមានគ្រោះថ្នាក់យ៉ាងខ្លាំងដល់ . . . ។

III. សំណួរត្រិះរិះ

1. គេចូលចិត្តទៅកំសាន្តនៅជនបទ ដើម្បីស្រូបយកខ្យល់បរិសុទ្ធ ។ ហេតុអ្វីបានជានៅទីនោះមានខ្យល់បរិសុទ្ធ ?
2. តើស្រទាប់អូសូនមានវត្តមាននៅឯណា ? តើស្រទាប់នេះមានសារប្រយោជន៍អ្វីដល់យើង?
3. តើអ្វីទៅជា (CFC_s) ? តើវាមាននៅកន្លែងណាខ្លះ ? តើវាមានឥទ្ធិពលអ្វីដល់ស្រទាប់អូសូន ។
4. ចូរពណ៌នាពីឥទ្ធិពលដែលបណ្តាលមកពីការស្តើងស្រទាប់អូសូន ។